

**T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI**

**ÇOCUKLAR İÇİN İSTİSMAR BİLGİ ÖLÇEĞİ'NİN
TÜRKÇE'YE UYARLANMASI, GEÇERLİK VE
GÜVENİRLİĞİ**

Esmâ SAKINMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

2019-ANTALYA

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

ÇOCUKLAR İÇİN İSTİSMAR BİLGİ ÖLÇEĞİ'NİN
TÜRKÇE'YE UYARLANMASI, GEÇERLİK VE
GÜVENİRLİĞİ

Esmâ SAKINMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe MEYDANLIOĞLU

“Kaynakça gösterilerek tezinden yararlanılabilir”

2019-ANTALYA

Sağlık Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼g¼ne;

Bu alışma j¼rimiz tarafından Hemşirelik Anabilim Dalı, Halk Sağlığı Hemşireliği Programında Y¼ksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir. 24 Ocak 2019

İmza

Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Ayşe MEYDANLIOĞLU
Akdeniz Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Sebahat GÖZÜM
Akdeniz Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Selma ÖNCEL
Akdeniz Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Mehmet Ziya FIRAT
Akdeniz Üniversitesi

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Özcan AYGÜN
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Bu tez, Enstit¼ Y¼netim Kurulunca belirlenen yukarıdaki j¼ri üyeleri tarafından uygun g¼r¼lm¼ř ve Enstit¼ Y¼netim Kurulu'nun ...../...../..... tarih ve ...../..... sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Narin DERİN

Enstit¼ M¼d¼r¼

ETİK BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı beyan ederim.

Esmâ SAKINMAZ

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe MEYDANLIOĞLU

İmza

TEŐEKKÜR

Tez çalıőmamın bütün aőamalarında, değerli katkı ve yönlendirmelerinden dolayı danıőmanım Dr. Öğr. Üyesi Ayşe MEYDANLIOğLU'na ve Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı'nın tüm öğretim üyelerine,

Tez çalıőmamın tüm aşamasında katkılarını eksik etmeyen Prof. Dr. Sebahat GÖZÜM'e,

Tezimin istatiksels analizlerinde değerli katkısı olan ve manevi desteğiyle her zaman yanımda olan Prof. Dr. Mehmet Ziya FIRAT'a,

Ölçek formunun dil geçerliğini sağlamada görüş vererek destek sağlayan tüm hocalarıma,

Tez çalışmam sırasında her türlü desteklerini esirgemeyen tüm çalışma arkadaşlarıma ve sorumlu hemőirem Fatma YILMAZ'a,

Tez çalıőmamın veri toplama aşamasında destek sağlayan tüm öğretimlere, tezin bütün aőamalarında destek, güven ve ilgilerini benden esirgemeyen anneme, babama, kardeőlerime,

Yüksek lisans boyunca bütün problemlerimizi sabırla dinleyerek çözüm sağlayan Sağlık Bilimleri Enstitüsü personellerine sonsuz teőekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

Amaç: Araştırmanın amacı, Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'ni Türkçe'ye uyarlayarak, geçerlik ve güvenilirliğini saptamaktır.

Yöntem: Metodolojik tipte olan bu araştırma, Antalya'daki 3 ilkokulun 4. sınıfına devam eden 367 çocuk üzerinde yapılmıştır. Verilerin toplanmasında; Çocuk Tanıtıcı Bilgi Formu ve Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen verilerin istatistiksel analizleri için SAS 9.4 paket programı kullanılmış ve sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, içerik geçerlik indeksi, T testi, KR 20 iç güvenilirlik katsayısı ve Rasch analizi yapılmıştır. Araştırmada ölçeği geliştiren yazardan, Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan, Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden ve çocukların ailelerinden yazılı olarak izin alınmıştır.

Bulgular: Ölçeğin dil geçerliğinde DSÖ'nün önerdiği ölçeklerin adaptasyon ve çeviri süreci prosedürü (ileri çeviriler, geri çeviriler, uzman paneli ve ön test, ölçeğin son hali, belgelendirme) kullanılmıştır. Kapsam geçerliği için 10 uzmandan görüş alınmış ve uzmanların ölçek maddeleri ile ilgili olarak görüş birliğinde oldukları saptanmıştır. Ölçeğin iç ölçüt geçerliğinin değerlendirilmesinde alt ve üst grup ortalamaları arasında ileri düzeyde anlamlı fark olduğu ($t=-33.27$, $p<0.05$) ve iç ölçüt geçerliğinin sağlandığı saptanmıştır. Ölçeğin genel KR 20 iç güvenilirlik katsayısı 0.69 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Rasch analizi sonucunda maddelerin zorluk değerleri bakımından en zor olanlarının sırasıyla; 1, 3, 30, 29, 14, 20, 24, 9 ve 26 nolu maddelerin olduğu; uyum içi ve dışı indeks değerleri incelendiğinde, her iki indeks için de verilerin Rasch modeline uygun oldukları bulunmuştur.

Sonuç: Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin geçerliği yüksek, güvenilirliği ise orta düzeyde bir araç olduğu belirlenmiştir. Bu ölçek, çocuklarla çalışan sağlık personeli, sosyal hizmet uzmanları ve öğretmenler tarafından kullanılabilir. Bundan sonra yapılacak araştırmalarda, çocukların yanıtlamada zorlandıkları ölçek maddeleri tekrar ele alınabilir ve ölçeğin farklı yaş gruplarındaki çocuklar için geçerlik ve güvenilirliği araştırılabilir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, cinsel istismar, Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği, geçerlik, güvenilirlik

ABSTRACT

Objective: The aim of this research is to adapt the Children's Knowledge of Abuse Questionnaire (CKAQ) to Turkish and to determine their reliability and validity.

Method: This methodological type of research was conducted on 367 children attending the 4th grade of Antalya's 3 primary schools. As a data collection tool; 'childrens' identification form' and the children's 'Abuse Information Scale' form were used. For the statistical analysis of the data obtained from the study, SAS 9.4 package program was used and number, percentage, mean, standard deviation, content calidity index, T test, KR 20 internal reliability coefficiency and Rasch analysis were performed. Permissions were obtained from the developer of the scale, the Akdeniz University Medical faculty of clinical studies ethics committee, Antalya Province National Education Management as well as written permissions from the parents of the children.

Results: The adaptation and translation process procedure of the scale recommended by WHO were used in the scale's valid language. 10 experts were interviewed for the scope of coverage and it was determined that the experts were in association on subjects related to the scale items. It was found that there was a significant difference between the lower and upper group means in the evaluation of the scale's internal ranking criteria ($t=-33.27$, $p<0.05$) and the validity of the internal scale was determined. It was also found that the overall internal safety factor of KR 20 was 0.69. As a result of the Rasch analysis on the scale, in terms of the items' most difficult values. When both the external and external index values were examined, it was found that the data were suitable for the Rasch model for both indexes.

Conclusion: It has been determined that CKAQ is high and the reliability is at medium-level as a tool. This can be used by health personnel, social workers and teachers who work with children. In future research, the items that children find difficult to answer can be reconsidered and the validity and reliability of the scale may be investigated for the different age groups of the children.

Keywords: Child, Sexual Abuse, Children's Knowledge of Abuse Questionnaire, validity, reliability

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar DİZİNİ	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
SİMGELER ve KISALTMALAR	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problemin Tanımı ve Önemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. Çocuklara Yönelik İstismar Türleri	3
2.2. Dünyada ve Türkiye’de Çocuklara Yönelik Cinsel İstismarın Yaygınlığı	4
2.2.1. Dünyada Çocuklara Yönelik Cinsel İstismarın Yaygınlığı	4
2.2.2. Türkiye’de Çocuklara Yönelik Cinsel İstismarın Yaygınlığı	5
2.3. Cinsel İstismar Türleri	7
2.4. Cinsel İstismarda Çocuk İçin Risk Faktörleri	8
2.4.1. Çocuğa Ait Risk Faktörleri	8
2.4.2. Ailesel Risk Faktörleri	9
2.4.3. Çevresel ve Toplumsal Risk Faktörleri	9
2.5. Cinsel İstismarın Çocuk Üzerindeki Belirtileri ve Travmajenik Etkileri	10
2.6. Çocuklara Yönelik Cinsel İstismarın Önlenmesi	11
2.7. Cinsel İstismarı Önlemede Hemşirenin Rolü	13
2.8. Dikotom Ölçeklerin Güvenirliği	14
2.8.1. Kuder-Richardson Kr-20 Güvenirlik Katsayısı	14
2.8.2. Kuder-Richardson KR-21 Güvenirlik Katsayısı	15
2.8.3. Madde-Yanıt Kuramı ve/veya Rasch Formülü	15
2.8.4. Loevinger <i>H</i> Katsayısı	16

3. GEREÇ VE YÖNTEM	17
3.1. Araştırmacının Tipi	17
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman	17
3.3. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme	17
3.4. Örnekleme Alınma Kriterleri	17
3.5. Araştırmanın Etik Onamı	17
3.6. Veri Toplama Araçları	18
3.6.1. Çocuk Tanıtıcı Soru Formu	18
3.6.2. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği (ÇİBÖ)	18
3.7. Araştırmanın Değişkenleri	21
3.8. Araştırmanın Ön Uygulaması	21
3.9. Araştırmanın Sınırlılıkları	21
3.10. Araştırmanın Yeterliliği	22
3.11. Araştırma Verilerinin Toplanması	22
3.12. Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi	24
4. BULGULAR	25
4.1. Araştırmaya Alınan Çocukların Tanıtıcı Özellikleri	25
4.2. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Psikolinguistik Özelliklerinin İncelenmesi/Dil Uyarlaması	28
4.3. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi	31
4.3.1. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Geçerlik Analizleri	31
4.3.2. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Güvenirlik Analizleri	33
5. TARTIşMA	36
5.1. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Geçerlik Analizlerinin İncelenmesi	36
5.2. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Güvenirlik Analizlerinin İncelenmesi	39
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	43
6.1. Sonuçlar	43
6.2. Öneriler	44

EKLER

- Ek-1.** Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Kullanım İzin Yazısı
- Ek-2.** Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurul Yazısı
- Ek-3.** Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü Yazılı İzin Yazısı
- Ek-4.** Aydınlatılmış Onam Formu
- Ek-5.** Çocuk Tanıtıcı Soru Formu
- Ek-6.** Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği (ÇİBÖ)
- Ek-7.** Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği Orjinal Hali
- Ek-8.** Araştırmacının Katıldığı Sempozyum ve Kurslar
- Ek-9.** Bilgilendirme Afişi
- Ek-10.** Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeğini Geri ve İleri Çevirenlerin Listesi
- Ek-11.** Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği-İleri Çevirisi
- Ek-12.** Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği Uzman Panelinde Yer Alan Kişilerin İsim Listesi
- Ek-13.** Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği Uzman Paneli Raporu
- Ek-14.** Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği- Geri Çevirisi
- Ek-15.** Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği-Son Hali
- Ek-16.** Dil ve Kapsam Geçerliği İçin Görüş Alınan Uzmanların İsim Listesi

ÖZGEÇMİŞ

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1.	Ülkemizde Çocuklara Yönelik Cinsel Suçların Cinsiyete Göre Coğrafi Bölgelere Dağılımı	6
Tablo 2.2.	Çocuklara Yönelik Cinsel İstismarın Fiziksel ve Davranışsal Göstergeleri	11
Tablo 3.1.	Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Maddeleri	19
Tablo 3.2.	Farklı Çalışmalarda ÇİBÖ'nün Güvenirliğine İlişkin Bulgular	21
Tablo 3.3.	Verilerin Değerlendirilmesinde Kullanılan İstatistiksel Yöntemler	24
Tablo 4.1.	Çocukların Sosyodemografik ve Tanıtıcı Özellikleri	25
Tablo 4.2.	Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Ortalama, Standart Sapma ve Çarpıklık Değerleri	26
Tablo 4.3.	Çocukların İstismar Bilgi Düzeyinin Okullara Göre Karşılaştırılması	27
Tablo 4.4.	Çocukların İstismar Bilgi Düzeyinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	28
Tablo 4.5.	Uzmanların ÇİBÖ Maddelerine İlişkin Değerlendirmeleri	32
Tablo 4.6.	Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin İç Ölçüt Geçerliği Sonuçları	33
Tablo 4.7.	Çocukların ÇİBÖ'den Aldığı Tanımlayıcı İstatistikler	33
Tablo 4.8.	Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin KR 20 İç Tutarlık Güvenirlik Katsayısı	34
Tablo 4.9.	Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Maddelerinin Rasch Analiz Sonucu	35

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Araştırma Uygulama Süreci

23

SİMGELER ve KISALTMALAR

- BECAN** : Balkan Epidemiological Study on Child Abuse and Neglect –
Balkan Çocuk İstismarı Epidemiyolojik Araştırması
- CDC** : Centers for Disease Control and Prevention- ABD Hastalık
Kontrol ve Önleme Merkezi
- CVI** : Content Validity Index
- ÇİBÖ** : Cinsel İstismar Bilgi Ölçeği
- DSÖ** : Dünya Sağlık Örgütü
- ISPCAN** : International Society for Prevention Child Abuse and Neglect
Uluslararası Çocuk İstismar ve İhmalini Önleme Derneği
- TÜİK** : Türkiye İstatistik Kurumu
- UNICEF** : Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
- USDHHS** : U.S. Department Of Health And Human Services –
Amerika Birleşik Devletleri Sağlık ve İnsanı Hizmetler
Departmanı

1. GİRİŞ

1.1. Problemin Tanımı ve Önemi

Çocuk cinsel istismarı, kurbanları üzerindeki yıkıcı etkileri nedeniyle, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından belirlenen 24 global risk faktörü arasında yer almaktadır (<http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>, Erişim tarihi: 24 Haziran 2016). Çocuklara yönelik cinsel istismar, küresel hastalık yükünün yaklaşık %0.6'sına ve 9 milyon sağlıklı yaşam yılı kaybına neden olmaktadır (Stevens et al., 2009). Bu nedenle de, sadece çocukları ve aileleri değil, tüm toplumu ilgilendiren önemli bir halk sağlığı sorunu olarak ele alınmaktadır (Pereda et al., 2009).

Çocuklara yönelik cinsel istismar artan sıklığı nedeniyle, son zamanlarda dünyada ve ülkemizde gündemde önemli sıralarda yer almaktadır. Dünya Sağlık Örgütü 2016 yılı verilerine göre, dünyada cinsel istismara uğrayan çocuk oranı; kızlarda %18, erkeklerde ise %8'dir (http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/child/Child_maltreatment_infographic_EN.pdf, Erişim tarihi: 10 Ekim 2018). Çeşitli ülkelerde yapılan çalışmalarda çocuklarda cinsel istismar görülme oranı; kızlarda %8-31 ve erkeklerde %3-17 arasında değişmekte olup, kızlarda maruziyet daha fazladır (Pereda ve ark., 2009; Stoltenborgh ve ark., 2011; Barth ve ark., 2013). Türkiye'de de çocuklara yönelik cinsel istismar oldukça yaygın olup, ortaokul öğrencilerinde %6.4, liseli kız öğrencilerde %13.4 ve üniversite öğrencilerde ise %28 oranında maruziyet tespit edilmiştir (Uslu ve Kapçı, 2014).

Çocuk cinsel istismarının dinamikleri yetişkin cinsel istismarından farklıdır. Çocuklar nadiren olaydan hemen sonra cinsel istismarı açıklamaktadır. Genellikle tek bir olay değil, bir süreç sonucu durum ortaya çıkar ve devamında fiziksel şikayet ya da davranış değişikliği başlar (WHO, 2016). Çocuk cinsel istismarının kurbanları üzerinde fiziksel ya da psikososyal çeşitli yıkıcı etkileri vardır; yeme bozukluğu, uyku bozukluğu, anksiyete bozuklukları, depresyon, intihar eğilimi, gastrointestinal bozukluklar, nonspesifik kronik ağrı, psikojenik nöbet, kronik pelvik ağrı gibi (Paras et al., 2009; Chen et al., 2010; Fergusson et al., 2013). Cinsel istismara maruz kalmış çocuklar bu fiziksel, davranışsal ve duygusal değişikliklerden bazılarını gösterse de, bir kısmında istismarın fark edilmesi güçtür.

Çocuklara yönelik cinsel istismar toplumda sıkça tartışılan bir durum olmasına rağmen, çocuk cinsel istismarının kendine özgü özellikleri nedeniyle, istismar olgularının çok az bir kısmı (yaklaşık %5-10) saptanabilmektedir (Kara ve ark., 2004). Bu özellikler arasında: genellikle fiziksel güç / şiddet içermemesi; failin genellikle bilinen ve güvenilir bir kişi olması ve istismarı gizlemeye çalışması; istismarın zamanla daha invaziv hale gelen tekrarlanan olaylar şeklinde ortaya çıkması gibi durumlar yer almaktadır (http://www.who.int/violence_injury_prevention/resources/publications/en/guidelines_chap7.pdf, Erişim tarihi: 15 Kasım 2018). Bu özellikleri nedeniyle, çocukların cinsel istismarı fark etmeleri güçleşmektedir (Wood and Archbold, 2015). Bu nedenle, çocuklara yönelik cinsel istismarı önleme programlarının temelinde, çocukların vücut güvenliği hakkında eğitilmeleri ve cinsel konularda açık bir iletişime geçmesi konusunda teşvik edilmeleri yer alır (http://nctsn.org/nctsn_assets/pdfs/caring/ChildSexualAbuseFactSheet.pdf, Erişim tarihi: 01 Ağustos 2016).

Çocuk cinsel istismarını önlemeye yönelik çabaların önündeki en büyük engellerden biri, çocukların bu konudaki bilgi eksikliği olduğu için, çocukların cinsel istismar konusunda neler bildiğinin belirlenmesi gerekir (Calkin et al., 2015). Ülkemizde çocuk cinsel istismarına yönelik yapılan çalışmalar ve kullanılan ölçüm araçları daha çok istismarı belirlemeye yönelik olup (Kapçı, 2004; Sofuoğlu ve ark., 2014; Koç ve ark., 2015), çocukların cinsel istismar konusunda bilgi düzeyini ölçen, Türkçe geçerlik güvenilirliği yapılmış ölçüm aracı bulunmamaktadır. Bu nedenle “Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği”nin Türkçe’ye uyarlayarak, geçerlik ve güvenirlığının yapılması, çocukların istismar konusundaki bilgi düzeyinin ölçülmesinde ve buna yönelik eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanmasında yol gösterici olacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma; Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği’ni Türkçe’ye uyarlayarak, geçerlik ve güvenirlliğini değerlendirmek amacı ile yapılmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Çocuklara Yönelik İstismar Türleri

Çocuk istismarı ve ihmali kavramı; çocukların anne ve babaları, onlara bakıp gözetmekle görevli olan kişiler veya yabancılar tarafından, bedensel ve/veya psikolojik sağlığına zarar verecek, sosyal gelişimlerini engelleyecek biçimde uygulanan tüm fiziksel, duygusal ya da cinsel tutumları, ihmali, ticari amaçla sömürüyü kapsar (Şahin, 2006). Dünya Sağlık Örgütü çocuğa karşı kötü muameleyi fiziksel istismar, duygusal ve psikolojik istismar, cinsel istismar, ihmal olarak 4 gruba ayırmıştır (<http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/childmaltreatment>, Erişim tarihi: 24 Haziran 2016).

Çocuk ihmali, başta ebeveynler olmak üzere, kendisine bakmakla yükümlü kişiler ve diğer yetişkinlerin, çocuğun temel gereksinimlerini ihmal etmeleri sonucu, çocuğun bedensel, duygusal ya da sosyal olarak gelişiminin engellenmesi durumudur (Bahar ve ark., 2009; Sesar et al., 2010). İstismar türlerinden fiziksel istismar; çocuğun sağlığını, gelişimini ya da onurunu zedeleyecek şekilde çocuğa güç kullanılması (Gündüz ve Gökçekan, 2004; Göker ve ark., 2009), duygusal istismar ise; çocuğun duygusal ve ruhsal işlevlerine zarar verecek boyutta devam eden davranış ve etkileşim örüntüleri olarak tanımlanır (Uslu, 2014). Cinsel istismarın ise çeşitli tanımları yapılmıştır:

- Uluslararası Çocuk İstismar ve İhmalini Önleme Derneği'ne (International Society for Prevention Child Abuse and Neglect- ISPCAN) göre cinsel istismar; çocuğun onay vermediği, gelişimsel olarak hazır olmadığı halde, toplumun sosyal tabularını ihlal eden cinsel aktiviteye dâhil edilmesidir (<http://www.ispcan.org/CAN-facts/definition.html>. 2006, Erişim tarihi: 04 Haziran 2017).
- Amerika Birleşik Devletleri Sağlık ve İnsan Hizmetleri Departmanı'na (U.S. Department of Health and Human Services - USDHHS) göre de cinsel istismar; cinsel haz ya da ekonomik çıkar elde etmek için, çocuğa temas etmek, sözlü veya fiilen sarkıntılık etmek, cinsel münasebette bulunmak, çocuğu pornografik olarak görüntülemek, teşhir etmek, ensest ilişki ve diğer cinsel amaçlı sömürücü davranışlarda bulunmak olarak tanımlanmıştır

(<https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/cb/cm08.pdf>, Erişim tarihi: 02 Haziran 2017).

- Başka bir tanımda ise cinsel istismar; karmaşık nedenleri ve trajik sonuçları olan tıbbi, hukuki, gelişimsel ve psiko-sosyal boyutu olan çok kapsamlı bir sorun olarak ele alınmaktadır (Ovayolu ve ark., 2007).

Çocuğa yönelik cinsel istismarın tanımları incelendiğinde, hepsinde vurgulanmak istenen; çocuğun istismarı istemediği ve hazır olmadığı; istismarın farklı şekillerde ortaya çıkabildiği; birçok soruna neden olabildiği ve çocuğu, ailesini ve tüm toplumu etkileyebilen çok boyutlu bir sorun olduğudur.

2.2. Dünyada ve Türkiye’de Çocuklara Yönelik Cinsel İstismar Yaygınlığı

2.2.1. Dünyada Çocuklara Yönelik Cinsel İstismar Yaygınlığı

Dünya Sağlık Örgütü 2016 yılı verilerine göre, her beş kadından ve 13 erkekten biri çocukken cinsel istismara maruz kaldığını bildirmiştir (<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs150/en/>, Erişim tarihi: 01 Ekim 2016). Amerika Birleşik Devletleri (ABD) 2015 yılı Çocuğa Yönelik Kötü Muamele Raporu verilerinde ise, çocuğa yönelik istismar vakalarının %7.2’sinin cinsel istismar vakası olduğu açıklanmıştır. Ayrıca kötü muameleden ölen çocukların %1.2’sini cinsel istismar mağduru çocukların oluşturduğu belirtilmiştir (<https://www.acf.hhs.gov/cb/resource/child-maltreatment>, Erişim tarihi: 07 Temmuz 2017). İngiltere’de de çocuklara yönelik cinsel istismar oldukça yaygın olup, 11-17 yaş grubundaki çocukların %34’ünün bir erişkin tarafından cinsel istismara uğradığı tespit edilmiştir (Radford ve ark., 2011). İngiltere’de Çocuklara Zulümü Önleme Ulusal Derneği’nin (The National Society for the Prevention of Cruelty to Children-NSPCC) yardım hattına, 2016-2017 yılında yapılan 66.000 başvurudan 8.589’u (%14) cinsel tacizle ilgili konulardan oluşmaktadır (https://www.nspcc.org.uk/globalassets/documents/research_reports/how-safe-children-2017-report.pdf, Erişim tarihi: 05 Temmuz 2017). Ayrıca 2015-2016 yılları için İngiltere, Kuzey İrlanda, İskoçya ve Galler’de çocuklara karşı işlenen toplam 54.898 cinsel suç kaydı bulunmaktadır (Bentley et al., 2017).

Avrupa Bölgesi’nde ise 2013 yılında çocuklara yönelik cinsel istismar oranı; kızlarda %13.4 ve erkeklerde %5.7 olarak belirlenmiş olup, 18 milyon çocuğun cinsel istismara maruz kaldığı bildirilmiştir (http://www.euro.who.int/data/assets/pdf_file/

[0019/217018/European-Report-on Preventing-Child-Maltreatment.pdf](http://www.becan.eu/), Erişim tarihi: 07 Temmuz 2017). Arnavutluk, Bosna ve Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Yunanistan, Romanya, Sırbistan, Makedonya, Türkiye ve Eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde yapılan "Balkan Epidemiyolojik Çocuk İstismarı ve İhmali Araştırması" (Balkan Epidemiological Study on Child Abuse and Neglect -BECAN) sonuçlarına göre; 11-16 yaş arasındaki çocuklarda cinsel istismara maruz kalma oranı erkeklerde %11, kızlarda %9 olarak belirlenmiştir (<http://www.becan.eu/>, Erişim tarihi: 04 Haziran 2017). Türkiye'nin de dahil olduğu 24 ülkede 2002-2009 yılları arasında yayınlanan, çocuklarda cinsel istismar sıklığını bildiren çalışmaların incelendiği meta-analiz çalışması sonucunda, çocuk cinsel istismar görülme oranı sırasıyla; kızlarda %8-31 ve erkeklerde %3-17 ile oldukça yüksek oranda olup, kızlarda daha yaygındır (Barth et al., 2013). Benzer şekilde, Türkiye'nin dahil olduğu başka bir meta-analiz çalışmasında ise, 21 ülkede yapılan çalışmalar incelenmiş ve erkeklerin %7.9'unun ve kadınların %19.7'sinin 18 yaşından önce cinsel istismara uğradığı tespit edilmiştir (Pereda et al., 2009).

Güney Afrika'da 2015 yılında yapılan bir çalışmada, 15-17 yaş grubunda ergenler için cinsel istismar oranı %20 olarak belirlenmiştir (Burton et al., 2015). Afrika'da 5631 kişi üzerinde yapılan hane halkı çalışmasında ise, erkeklerin %9.9'unun, kızların %14.6'sının yaşam boyu cinsel olarak mağduriyet yaşadıklarını bildirilmiştir (Ward et al., 2018). Ancak Afrika'da yapılan çalışmalarda cinsel istismar görülme oranlarının, tahminlere göre daha düşük olmasının nedeninin yeterince veri olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir ([https://www.afjem.org/article/S2211-419X\(17\)30012-5/pdf](https://www.afjem.org/article/S2211-419X(17)30012-5/pdf), Erişim Tarihi: 03 Temmuz 2018).

2.2.2. Türkiye'de Çocuklara Yönelik Cinsel İstismar Yaygınlığı

Türkiye'de cinsel istismar yaygınlığı yıllara göre değişiklik göstermekle birlikte, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre her geçen gün artmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2016 yılı güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocuk istatistiklerine göre, mağduriyete neden olan suç türleri arasında cinsel suç mağduru çocuk sayısı 16 bin olduğu belirlenmiştir. Bu oran 2017 yılında 18 bin kişiye yükselmiştir (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=98locale=tr>, Erişim tarihi: 15 Temmuz 2017). Cinsel suç mağduru çocuk oranı 2016 yılında en çok Ege Bölgesi'nde görülürken, 2017 yılında ise en çok Akdeniz Bölgesi'nde görülmektedir (Tablo 2.1).

(<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=98locale=tr>, Erişim tarihi: 7 Ekim 2018). Adalet Bakanlığı'nın 2015 verilerine göre ise yılda ortalama 17 bin adet dava çocuklara yönelik cinsel istismar konusunda olup, bu davalarda ortalama 8 bin çocuğun cinsel istismara uğradığı tespit edilmiş ve davaların %55'i hapis ya da adli para cezası ile sonuçlanmıştır (Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2015).

Tablo 2.1. Ülkemizde Çocuklara Yönelik Cinsel Suçların Cinsiyete Göre Coğrafi Bölgelere Dağılımı (TÜİK, 2017)

Bölgeler	Cinsiyet	
	Kadın	Erkek
Akdeniz	2469	319
Batı Anadolu	1129	150
Batı Karadeniz	895	153
Batı Marmara	761	120
Doğu Karadeniz	463	74
Doğu Marmara	1877	297
Ege	2428	363
Güneydoğu Anadolu	1990	291
İstanbul	1928	317
Kuzeydoğu Anadolu	648	91
Orta Anadolu	778	138
Ortadoğu Anadolu	852	92
Toplam	16 218 (%87)	2405 (%13)

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından 2009 yılında yayınlanan, 'Türkiye'de Kadınlara Yönelik Şiddet Ulusal Araştırması' sonuçlarına göre, kadınların %7'sinin 15 yaşından önce cinsel istismara maruz kaldıkları belirlenmiştir (<https://kadininstatusu.aile.gov.tr/uploads/pages/dagitimda-olan-yayinlar/turkiye-de-kadina-yonelik-aile-ici-siddet-arastirmasi-ana-rapor.pdf>, Erişim tarihi: 6 Ekim 2016). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)'nin ortak yürüttükleri bir araştırmada (2010), 7-18 yaşları arasındaki çocuk ve ergenlerin en az %10'unun bir tür cinsel istismara şahitlik yaptığı, bu çocukların en az %1'inin pornografik materyale bakmaya, en az %0.5'inin de dokunmak veya dokunulmak gibi bir cinsel davranışa zorlandıkları tespit edilmiştir (<http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk->

[istismari-raporu-tr.pdf](#), Erişim tarihi: 03 Mayıs 2017). Türkiye’de 2006–2012 yılları arasında 150 çocuk üzerinde olumsuz çocukluk deneyimlerini inceleyen başka bir çalışmada da, cinsel istismara uğrayan çocukların yaş ortalaması 13.7 olarak belirlenmiştir. Cinsel istismara uğrayan çocukların %88.3’ü kız çocuğudur ve %52.9’u eğitim hayatına devam etmemektedir (Küçük, 2016).

2.3. Cinsel İstismar Türleri

Çocuklara yönelik cinsel istismar, temas içeren ve içermeyen şeklinde iki grupta incelenebilir (<https://www.nspcc.org.uk/preventing-abuse/child-abuse-and-neglect/child-sexual-abuse/> Erişim tarihi: 15 Kasım 2018). Bunlar:

Temas içeren cinsel istismar türleri:

- Vücudun herhangi bir bölümüne cinsel dokunuş,
- Çocuğun ağızına, vajinaya veya anüs içine bir nesne veya vücut parçası koyarak tecavüz veya penetrasyon,
- Cinsel etkinlikte yer almak için çocuğu zorlamak veya teşvik etmek,
- Bir çocuğun kıyafetlerini çıkarması, başkalarının cinsel organlarına dokunması veya mastürbasyon yapmasıdır.

Temas içermeyen cinsel istismar türleri:

- Cinsel eylemleri izlemek veya dinlemek için çocuğu teşvik etmek,
- Bir çocuğun başkaları tarafından cinsel aktiviteye maruz kalmasını önlemek için uygun önlemler almamak,
- Cinsel tacizi takiben bir çocuğu kötüye kullanma niyetiyle karşılamak,
- Çocuk istismarı görüntüleri oluşturma, görüntüleme veya dağıtma da dahil olmak üzere çevrimiçi kötüye kullanım,
- Başka birinin çocuk istismarı görüntüleri oluşturmaya, görüntülemesine veya dağıtmasına izin verme,
- Bir çocuğa pornografi gösterme,
- Cinsel tatminden çok parasal kazanç için çocuk pornografisi ve fuhuş gibi yollarla çocukların istismarıdır.

Ülkemizde yapılan çalışmalar incelendiğinde temas içeren cinsel istismar türlerinde en çok cinsel dokunma (Çengel-Kültür ve ark., 2007; Polat, 2007; Ballı, 2010), daha sonra cinsel penetrasyon gelmektedir (Aktepe ve ark., 2013; Dönmez ve ark., 2014).

2.4. Cinsel İstismarda Çocuk İçin Risk Faktörleri

Bu çalışmada çocuk cinsel istismarına yönelik risk faktörleri çocuğa, aileye, çevreye ve topluma yönelik olarak 3 başlık altında incelenmiştir.

2.4.1. Çocuğa Ait Risk Faktörleri

Çocukları cinsel istismara karşı savunmasız hale getiren bir dizi faktör tespit edilmiştir. Cinsiyet, cinsel istismara maruziyeti etkileyen önemli faktörlerden biridir. Dünyada ve ülkemizde yapılan çalışmalar, genellikle kızların cinsel istismara uğrama yaygınlığının erkeklere oranla daha fazla olduğunu göstermektedir (Tang et al., 2007; Çöpür ve ark., 2012; İmren ve ark., 2013; Soylu ve ark., 2013; Uğur ve ark., 2012; Uytun ve Öztop, 2016). Cinsel istismar yaygınlığı, kızlarda %6-62 iken, erkeklerde %3-30 arasındadır (Graham et al, 2007).

Cinsel istismara uğramada cinsiyet kadar yaş faktörü de etkilidir. Çocuk cinsel istismarının en fazla 8-12 yaşları arasında, preadölesan dönemde arttığı görülmektedir (Şahin ve ark., 2006; Carey et al., 2008). Yapılan bir çalışmada kızların yaş ortalamasının 11.1±3.3 ve erkeklerin yaş ortalamasının 9.6±2.8 olduğu bildirilmiştir (Bilginer ve ark., 2013). Türkiye İstatistik Kurumu 2017 yılı verilerine göre de, erkek çocuklar daha küçük yaşlarda istismara uğramakta, kız çocuklarında ise cinsel istismar görülme sıklığı yaş ilerledikçe artmaktadır (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=98locale=tr>, Erişim tarihi, 5 Mayıs 2017).

Sosyoekonomik düzey cinsel istismar için bir risk faktörü olarak görülse de, cinsel istismar ile ailenin sosyoekonomik düzeyi arasında bir ilişki kanıtlanamamıştır (Topçu, 2009). Farklı sosyoekonomik düzeydeki adölesanların çocukluk dönemi istismarının incelendiği bir çalışmada, yüksek sosyoekonomik düzeyden gelen ailelerin çocuklarının da fiziksel, duygusal ve cinsel açıdan istismar edildiği tespit edilmiştir (Akbaş, 2014).

Cinsel istismara maruz kalma konusunda risk grubunda yer alan diğer çocuk grupları ise; bedensel veya zihinsel engelli çocuklar (Özer ve ark., 2007; Uğur ve ark., 2012), kimsesiz çocuklar, koruyucu ailelerdeki veya evlat edinilen çocuklar, üvey çocuklar, geçmişinde istismar öyküsü olanlar, savaş / silahlı çatışma altında olanlardır (http://www.who.int/violence_injury_prevention/resources/publications/en/guidelines_chap7.pdf, Erişim tarihi: 15 Kasım 2018).

2.4.2. Ailesel Risk Faktörleri

Çocuğun cinsel istismarında ailesel faktörler de önemli risk oluşturabilmektedir. Aile bireylerinde, özellikle ebeveynlerde gözlenen ruhsal bozukluklar (İşmen, 2004; Stewart ve ark., 2006; Tüzer ve Akdağ, 2010), fiziksel, duygusal ve cinsel istismar öyküsünün varlığı cinsel istismar riski oluşturabilmektedir (Bilge, 2009; Ayaz ve ark., 2012; Dallar-Bilge ve ark., 2013). Ebeveynlerde alkol ve madde kullanımı da cinsel istismar için risk olarak görülmektedir (Berger, 2005). Anne ve babanın eğitim düzeyinin düşük olması hem istismar riskini, hem de istismar sonrası ruhsal bozukluk görülme riskini arttırmaktadır (Putnam, 2003, Walrath et al., 2003, Şimşek ve Gençoğlan, 2014). Eğitim yılı düşük olan anne babaların çocuklarının, daha erken yaşta ve daha uzun süre cinsel istismara maruz kaldıkları tespit edilmiştir (Putnam, 2003).

Aile yapısı, çocuğun sağlığı ve güvenliğini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Özellikle bir ya da iki ebeveynin olmayışı güçlü bir risk faktörüdür (Ayaz ve ark., 2012). Ebeveyn rahatsızlıkları, özellikle annenin hastalığı, annenin uzun süre yokluğu, üvey babanın varlığı, sosyal izolasyon, cezalandırıcı ebeveynlik riski artıran etkenler olarak bulunmuştur (Putnam, 2003; Uytun ve Öztıp, 2016). Cinsel istismara uğramış çocukların incelendiği bir çalışmada, çocukların %82.5'inin anne ve babasının birlikte yaşadığı, %9.6'sının anne ve babasının boşanmış olduğu saptanmıştır, bu sonuca göre anne ve babası birlikte olan çocukların da risk altında olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Yapılan başka bir çalışmadaki çocukların ebeveyn özellikleri incelendiğinde; yalnızca %1.9'unun üvey anneye, %5.6'sının üvey babaya sahip olduğu, diğer çocukların öz anne ve babaya sahip olduğu, annelerin %13'ünün babaların ise %5.6'sının ruhsal sorunu olduğu, babaların %38.9'unun, annelerin %13'ünün alkol veya madde kullandığı tespit edilmiştir (Bilgin, 2015). Bu sonuçlar dikkate alındığında çocuklara yönelik cinsel istismarda ebeveynlerin etkisinin oldukça geniş bir yelpazede olduğu görülebilir.

2.4.3. Çevre ve Topluma Ait Risk Etmenleri

Çocukların çevrelerindeki ve toplumdaki bazı özellikler de, çocuğa yönelik cinsel istismar riskini arttırmaktadır (Kürklü, 2011). Bunlar:

- Toplumda kadın ve erkek olarak cinsiyet ayrımı yapılması ve sosyal eşitliliğin olmaması,

- Toplumda işsizlik oranının artması ve gelir durumunun giderek azalması,
- Madde ve alkol satışının artması ile birlikte ulaşımının kolay olması,
- İstismarı önleyici politikaların yeterli olmaması,
- Toplumda katı ve değişmez cinsel rollerin olması,
- İstismar sonunda ailenin ekonomik olarak yeterince desteklenememesi,
- Cinsel istismarı önleyecek yeterli strateji ve eğitim programlarının olmaması (Kürklü, 2011),
- Savaş ve çatışma ortamının olmasıdır (http://www.who.int/violence_injury_prevention/resources/publications/en/guidelines_chap7.pdf, Erişim tarihi: 15 Kasım 2018).

2.5. Cinsel İstismarın Çocuk Üzerindeki Belirtileri ve Travmajenik Etkileri

Çocuklara yönelik cinsel istismar, taşıdığı özelliklere ve gerçekleştiği koşullara bağlı olarak çocuklar üzerinde kısa ve uzun vadede farklı etkiler bırakabilmektedir. Çocuk cinsel istismarının çocuklar üzerinde adölesan ve erişkinlik dönemine kadar uzayabilen çok büyük etkileri vardır. Cinsel istismarın çocuklar üzerinde kısa vadede etkileri; içe kapanıklık, ders başarısında düşme, hırçınlık veya kaka kaçırma gibi yakınmalar sayılabilir (Bilginer ve ark., 2013). Çocuk cinsel istismarının uzun vadede etkileri ise; anksiyete bozuklukları, dissosiyatif yaşantılar, kendine zarar verme ve intihar davranışları, uyku bozuklukları, duygu durum bozuklukları, travma sonrası stres bozukluğu (Butcher ve ark., 2013), cinsel davranış bozuklukları, yeme bozuklukları, alkol ve madde kullanımı olarak sıralanabilir (Topçu, 2009; Fiş ve ark., 2010; Öztop ve Özcan, 2010; Çıkılı ve ark., 2016).

Çocukların cinsel istismarın ardından yaşadıkları ruhsal sorunlar konusunda ülkemizde çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların sonuçlarına göre; çocukların %91'inin en az bir ruhsal bozukluk tanısı aldığı (Gökçen ve Dursun, 2012), %28 ile %64'ünde travma sonrası stres bozukluğu (Şimşek ve ark., 2011; Gökçen ve Dursun, 2012), %3 ile %26'sında anksiyete bozukluğu (Gökçen ve Dursun, 2012; Bilginer ve ark., 2013) %8 ile %22'sinde depresif bozukluk (Şimşek ve ark., 2011; Gökçen ve Dursun, 2012), %31'inde majör depresyon, %15'inde davranış bozukluğu, %12'inde dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (Uğur ve ark., 2012), %7 ile %15'inde akut stres, %8 ile %11'inde başka bir ruhsal bozukluğun görüldüğü saptanmıştır (Şimşek ve ark., 2011; Uğur ve ark., 2012). Dünya Sağlık Örgütü de

çocuklara yönelik cinsel istismarın fiziksel ve davranışsal göstergelerini aşağıdaki gibi özetlemiştir (https://www.who.int/violence_injury_prevention/resources/publications/en/guidelines_chap7.pdf, Erişim tarihi: 18 Ağustos 2018):

Tablo 2.2. Çocuklara Yönelik Cinsel İstismarın Fiziksel ve Davranışsal Göstergeleri

Fiziksel Göstergeler	Davranışsal Göstergeler
Açıklanamayan genital yaralanma	Okul sorunları
Tekrarlayan vulvovajinit	Uyku bozuklukları
Vajinal veya penis akıntısı	Yeme bozuklukları
Anal yakınmalar (örneğin çatlaklar, ağrı, kanama)	Sarılmak gibi davranışlarda bile akut travmatik tepki ve sinirlilik
Normalin dışında yatak ıslatma	Sosyal problemler
İdrar yaparken ağrı	Depresyon
İdrar yolu enfeksiyonu	Zayıf benlik saygısı
Gebelik	Uygunsuz cinsel davranışlar
Sperm varlığı	

2.6. Çocuklara Yönelik Cinsel İstismarın Önlenmesi

Çocuklara yönelik cinsel istismarı önleme için geliştirilen stratejiler, daha çok cinsel istismara ilişkin risk faktörlerini engellemeye yönelik olarak geliştirilmiştir. Bu nedenle önleme programları çocuğa, aileye, çevreye ve topluma yönelik olarak eylemleri içermelidir

(http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43499/9241594365_tur.pdf?sequence=21&isAllowed=y, Erişim tarihi: 05 Aralık 2017). Çocuğa yönelik önleme yollarının temelinde, öncelikli olarak çocuğun davranışlarını değiştirme ve bu konuda farkındalığını artırma girişimleri yer almalıdır. Çünkü içine kapanık ve “hayır” demekte zorlanan çocukların istismara maruz kaldığında kaçmayı ve yardım istemeyi başaramayabileceği bildirilmiştir (Katz ve Hamama, 2013; Dönmez ve ark., 2014; Ulukol, 2014). Çocuklara yönelik cinsel istismarın önlenmesinde, öncelikli olarak çocuğa öğretilmesi gereken bilgiler şunlardır:

- Çocuklara bedenlerinin kendilerine ait olduğu,
- Uygun dokunma olduğu gibi uygun olmayan dokunmalar olduğu,
- Cinsel istismarın hiçbir zaman kendi hatası olmadığı,
- Arkadaşlarına ve yetişkinlere gerektiğinde ‘hayır’ demesinde bir sakınca olmadığı,

- İyi ve kötü sırların olduğu, kötü sırların uygun olmayan dokunmalar olduğu ve saklanmaması gerektiği,
- Uygun olmayan dokunma ile karşılaştığında, buna izin vermemesi, ‘hayır’ deyip uzaklaşması gerektiği,
- Özel bölgelerin, vücudunda mayonun örttüğü bölgeler olduğu,
- Erkek çocukların da birilerinin özel bölgelerine dokunmasına izin vermemesi gerektiği,
- Ancak sağlık ve temizlik amacıyla özel bölgelerini anne-babanın veya doktor-hemşirenin görmesinde/dokunmasında bir sakınca olmadığı,
- Cinsel istismar olayı ile karşılaştıklarında, güvendiği kişiye kendisine inanıncaya kadar anlatması gerektiği öğretilmelidir (Polat, 2007; Kır, 2013).

Çocuklara yönelik cinsel istismarın önlenmesinde Tutty’e (1995) göre de, 10 ana tema vardır. Bunlar; kendi vücudunun sahibi olma, uygun dokunma, uygun olmayan dokunma, özel bölgeler, sır saklamama, yabancıların tanımlanması, çocuğun istismar olayını güvendiği birine söylemesi, çocuğun tanıdık insanların da kendisini istismar edebileceğini bilmesi, çocuğun istismarın onun hatası olmadığını öğrenmesi ve erkeklerin cinsel istismar riskidir. Bu çalışmada Türkçe’ye uyarlanmak istenen ölçek yukarıda belirtilen eğitim konularını ve bu ana temaları içerecek şekilde Tutty tarafından geliştirilmiş bir ölçektir.

Çocuklara yönelik cinsel istismarın önlenmesinde ailenin rolü de etkilidir. Aileler, çocuklarına cinsel istismar konusunda ve cinsellik hakkında bilgileri veren ilk kişiler olması açısından önemli konumda yer alırlar (SIECUS, 2004; Ersoy, 2014). Çocuğu istismardan korumada ebeveyn ile çocuk arasında güven duygusunun oluşması ve etkili iletişimin kurulması, ebeveynleri tarafından çocuklara her yabancımanın kötü olmadığı, ancak yabancı kişilerin de kendisini istismar edebileceği ve yabancı kişilerle olan sınırlarının belirlenmesi konularının öğretilmesi gereklidir. Böylelikle, çocuklar kendilerini cinsel istismardan korunma yollarını ve cinsel istismarla karşılaştıklarında ne yapması gerektiğini bilirler (Saltalı, 2012). Ailenin istismarı öğrendikten sonraki davranışları, sosyal destekleri, diğer istismar türlerinin (fiziksel istismar, duygusal istismar ve ihmal) eşlik edip etmediği, psikolojik yardımın hemen başlaması gibi değişkenler de oluşabilecek ruhsal bozukluklar için belirleyici olabilmektedir (Dağlı

ve İnancı, 2011). Bu nedenle ebeveynlerin eğitilmesine yönelik de, etkili ve işe yarar programların geliştirilmesi gerekir.

Çocuklara yönelik cinsel istismarı önlemede toplumsal müdahaleler de önemlidir. Türkiye’de aileler ve çocuklar başta olmak üzere toplumun bu konuda bilgi eksikliğinin olduğu ve bu eksikliği gidermek için yeterli sayıda eğitim programlarının olmadığı belirtilmektedir (Keser ve ark., 2010). Oysa çocuklara yönelik cinsel istismarı konusunda topluma yönelik olarak gerçekleştirilen eğitimlerin cinsel istismarının görülme oranını azaltacağı belirtilmektedir (Berberoğlu ve ark., 2008; Bülbül ve ark., 2008).

2.7. Cinsel İstismarı Önlemede Hemşirenin Rolü

Cinsel istismarın önlenmesi, bir ekip çalışmasını gerektirir. Bu ekipte sosyal hizmet uzmanları, hekimler, hemşireler, polisler, eğitimciler, pedagoglar, psikologlar, basın ve medya yer almalıdır. Tüm meslek gruplarındaki kişilerin cinsel istismar konusunda bilgi sahibi olmaları, ilgili kurum ve kuruluşları harekete geçirmeleri çok önemlidir (Kara ve ark., 2004). Cinsel istismara uğramış çocukla ilk karşılaşan ve çocuğun ailesi ile ilk temasa geçen hemşireler, bu ekibin en önemli üyelerinden biridir (Çolak ve ark., 2003).

Hemşirelik; kavramsal bilgi ve beceriyi içeren uygulamalı bir sağlık disiplini (Bırol 2009). Hemşirelik mesleğinin faaliyetleri birey, aile ve topluma yöneliktir. Cinsel istismar da sadece bireyi değil aileyi ve tüm toplumu ilgilendiren bir sorun olduğu için, cinsel istismarın önlenmesinde hemşirelere büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu sorumlulukları gerçekleştirirken hemşireler; bakım verici, araştırmacı, yönetici, karar verici, eğitici ve hasta savunuculuğu gibi rollerini kullanabilirler (Çağdaş, 2002). Hemşireler cinsel istismarın değerlendirilmesinde, risk etmenlerinin belirlenmesinde, istismar mağdurlarının ilgili kurumlara yönlendirilmesinde ve tedavisinde görev almaktadırlar. Aynı zamanda hemşireler istismarı önlemeye yönelik programlar geliştirerek ve uygulayarak önemli katkılar sağlayabilmektedirler (Yılmaz, 2013).

Hemşirelerin, cinsel istismar mağduru çocuklarda gerekli tanıların belirlenmesinde ve buna yönelik tedavinin başlanmasında önemli görevleri vardır (Altınsu, 2004; Erzurumluoğlu ve Gözen, 2014). Hemşire gözlem yolu ile çocukta cinsel istismar varlığını saptayabilir, bu nedenle hemşirelerin çocuklarla ilgili çalışmalarında çok

dikkatli gözlem yapmaları ve çocukla güven verici olumlu ilişki kurmaları gerekir. Hemşire bu gözlemlerine ek olarak ailenin yaşam koşulları, sosyoekonomik ve kültürel düzeyi, aile içi ve çevre ile ilişkileri hakkında veri toplamalıdır. Toplanan veriler, cinsel istismara uğrayan çocuk ve ailenin erken tanınmasında, ailenin bilinçlendirilmesinde, aile içi ilişkilerin geliştirilmesinde ve sorunların çözümünde aileye yardımcı olabilir (Çolak ve ark, 2003; Altunsu, 2004). Aynı zamanda hemşireler cinsel istismarın önlenmesi için çocuklara da eğitim vermelidirler. Çocukları vücudunu tanıma, iyi ve kötü dokunuş türleri, istemediği dokunuşlarda hayır deme, istismara maruz kaldığında güvendiği kişiden yardım isteme gibi konularda bilgi vermelidirler (Çağdaş, 2002; Kır, 2013).

2.8. Dikotom Ölçeklerin Güvenirliği

Dikotom ölçekler; Evet-Hayır; Doğru-Yanlış; Katılıyorum-Katılmıyorum gibi iki şıklı seçenekleri olan, en az üç veya daha fazla maddenin bir araya geldiği ölçeklerdir. Bu şekilde ikili seçeneği olan ölçeklerde güvenirlilik analizi için diğer likert ölçeklerden farklı olarak aşağıdaki hesaplama yöntemlerinden de yararlanır (Şencan, 2005):

1. Kuder-Richardson 20
2. Kuder-Richardson 21
3. Madde-yanıt kuramı ve/veya Rasch formülü
4. Loevinger H katsayısı

2.8.1. Kuder-Richardson 20 Güvenirlilik Katsayısı

İçsel tutarlılığın güvenirliliğini belirlemek için en sık kullanılan yöntemlerden birisi de Kuder-Richardson 20 (KR-20) yaklaşımıdır. Yöntem tüm maddelerin birbirleriyle ve ölçeğin tamamıyla iç tutarlılığını tahmin etme amacı üzerine kuruludur (Ercan ve Kan, 2004). Kuder-Richardson 20 güvenirlilik katsayısı madde puanları iki kategorili olduğu zaman kullanılır. Örneğin, ölçeğin maddelerine verilen cevaplar “doğru - yanlış”, “evet - hayır”, “var- yok”, gibi iki seçenektan birine tepkide bulunmayı gerektiriyorsa, bu durumda “iç tutarlık” ölçüsünü hesaplamak için KR-20 katsayısının kullanılması gerekir (Şencan, 2005; Tezbaşaran, 2008).

Kuder-Richardson katsayısının değerlendirilmesi aşağıdaki ölçüte göre yapılır:

- < 0.40 ise ölçek güvenilir değildir.
- $0.40 < 0.60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir
- $0.60 < 0.80$ ise oldukça güvenilirdir.
- $0.80 < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir (Büyüköztürk, 2016).

2.8.2. Kuder-Richardson 21 Güvenirlik Katsayısı

Kuder-Richardson 21 (KR-21) formülü özellikle eşit zorluğa sahip maddelerden oluşan ve sınıf ortamında uygulanan çoktan seçmeli testler için uygundur. Bu formülün uygulanabilmesi için testteki soruların zorluk derecelerinin aynı olması gerekir. Bu güvenilirlik hesaplama yönteminde bireysel olarak test/ölçek maddeleri dikkate alınmaz. KR-20 formülüne göre daha düşük değerlikli katsayılar elde edilmesine karşın, KR-21 basit ve güvenilir bir formüldür (Şencan, 2005).

2.8.3. Madde Yanıt Kuramı ve/veya Rasch Modeli

Rasch modeli, modern test yaklaşımların gizli kuramı çerçevesinde daha çok iki şıklı değişkenleri değerlendirmede kullanılan bir yaklaşımdır. Gizli özellik modellerinin bir diğer türü olan 'madde-yanıt kuramı'na dayanır (Şencan, 2005). Rasch modeli, modern eğitim ölçme ve değerlendirmede yaygın olarak kullanılmaktadır. Klasik yöntemin aksine, maddelerin zorluk düzeyleri ve kişilerin yetenek seviyelerini hesaba katmaktadır (Rasch, 1980). Rasch modeli, maddenin zorluk düzeyi ve kişinin yeteneği arasındaki olasılıksal bir ilişkiye dayanmaktadır. Bu ikisi arasındaki farklar bir maddeye doğru bir yanıt verme olasılığını etkilemektedir. Yani, Rasch ölçme modeli kişinin soruya doğru yanıt verme olasılığının onun yeteneğine bağlı olduğunu belirtmektedir (DeMars, 2010).

Ölçeğin geçerli bir ölçme yapısına sahip olup olmadığını belirlemek için, iyi uyum göstermeyen maddeleri ve her bir kişinin cevap yapısını belirlemek amacıyla uyum istatistikleri kullanılmıştır. Bu analizde, olasılıkların logaritması (log odds, logits birimi) olarak belirtilen uyum istatistikleri maddelerin belli bir yapıya katkısının olup olmadığını ve herhangi bir bireyin cevabının güvenilirliğinin boyutunu belirtmektedir. Verilerin uyumu ayrıca, uyum içi ortalama kare (mean-square MNSQ infit) ve uyum dışı değerleri, Z-Standardize (Z-Standardized, Z-STD outfit) değerleri ile

değerlendirilir. Ortalama kare, serbestlik derecelerine bölünmüş ki-kare istatistiğidir. Beklenen değeri 1.0'a yakındır. Z-Standardize, Rasch modeline uygun verilerde tesadüfen oluşan ki-kare (ortalama-kare) istatistiklerinin istatistiksel önemini bildirmektedir (Rasch, 1980). Beklenen uyum dışı Z-Standardize değeri 0'dır ve ± 2 aralığı dışındaki değerler, modele beklenenden daha az uyum gösterme olarak yorumlanır (Koparan ve Çataklı, 2017). Verilerin Rasch modeline uygun olmaları uyum içi / uyum dışı değerlerinin 1.0'e yakın değer almaları ile gerçekleşir ve 0.7-1.4 aralığındaki değerler kabul edilebilir olarak değerlendirilir (Bond and Fox, 2007). MNSQ uyum değerlerinin 1.4'den büyük ve 0.7'den küçük olması durumunda maddelerin iyi uyum göstermediğine işaret eder (Wright et al., 1994). Uyum içi ve dışı indeks değerlerinden ilki karar verme noktasında beklenmeyen cevaplara ve ikincisi ise uzaktaki beklenmeyen cevaplara (sıra dışı) hassaslık gösteren değerlerdir.

2.8.4. Loevinger H Katsayısı

Ölçeğin tek boyutluluğu veya türdeşliği Loevinger H katsayısı ile belirlenir. Elde edilen H istatistiği verilerdeki ölçekleme hatalarını dikkate alır. Mokken'e (1971) göre, ölçeğin güvenilirliğini ya da maddelerin 'ölçek haline gelmiş olduğunu' belirleyen kriterler aşağıdaki gibidir:

- $0.50 < H$ ise güçlü ölçek,
- $0.40 < H < 0.50$ ise orta derecede güçlü ölçek,
- $0.30 < H < 0.40$ ise zayıf ölçek,
- $H < 0.30$ ise oluşmamış ölçektir (Şencan, 2005).

3. GEREÇ ve YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Tipi

Bu araştırma, Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin (ÇİBÖ) Türk dili ve kültürüne uyarlanması amacı ile planlanmış metodolojik bir çalışmadır.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Araştırmada, farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarından veri toplanarak, ölçeğin uyarlama çalışmasının güvenilirliğini artırmak amacıyla, 3 farklı okul seçilmiştir. Bu okulların seçiminde, Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden görüş alınmıştır. Bunun sonucunda; Antalya'nın Kepez İlçesi'nde yer alan Kazım Şanöz İlkokulu düşük, Muratpaşa İlçesi'nde yer alan Hacı Hafize Saygan 2 İlkokulu orta ve Melahat Faraçlar İlkokulu da yüksek sosyo-ekonomik düzey olarak seçilmiştir. Araştırmanın verileri kurum izni ve etik kurul onayı alındıktan sonra Ocak 2018'de toplanmıştır.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için, analizlerin yeterli sayıda birey üzerinde yapılması gereklidir. Bu nedenle ölçek toplam madde sayısının 5-10 katı sayıda bireyin alınması önerilir (Esin, 2014). Bu bilgiye dayanılarak araştırmanın örneklem büyüklüğü; ölçek madde sayısının 10 katı olan 330 çocuk olarak belirlenmiştir. Çalışmada örneklem seçimine gidilmeyip, seçilen okulların 4. sınıfına devam eden 488 çocuktan, aileleri 'Aydınlatılmış Onam Formu'nu imzalayarak çalışmaya katılma izni veren ve çalışmaya katılmayı gönüllü kabul eden 367 çocuk çalışmaya dahil edilmiştir.

3.4. Örneklem Alınma Kriterleri

- İlkokul 4. sınıf öğrencisi olma
- Çalışmaya katılmak isteme
- Anne babanın aydınlatılmış onamının olması

3.5. Araştırmanın Etik Onamı

Araştırmada kullanılacak ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirliğinin yapılabilmesi için ÇİBÖ'yü geliştiren Lalie M. Tutty'den E-posta yolu ile izin alınmıştır (EK-1). Araştırmanın yapılabilmesi için Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (EK-2) ve Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden

yazılı izin alınmıştır (EK-3). Veriler toplanmadan önce ebeveynlere Aydınlatılmış Onam Formu imzalatılarak yazılı izinleri alınmıştır (EK-4). Öğrencilere çalışmaya katılımın gönüllü olduğu, verdikleri bilgilerin gizli tutulacağı, başka hiçbir yerde kullanılmayacağı, istedikleri anda çalışmadan ayrılacakları açıklanmıştır.

3.6. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verilerini, Çocuk Tanıtıcı Soru Formu (EK-5) ve Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği (EK-6) kullanılarak toplanmıştır.

3.6.1. Çocuk Tanıtıcı Soru Formu

Araştırmanın bağımsız değişkenleri hakkında veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından literatür doğrultusunda geliştirilen soru formu, çocuklar ve aileleriyle ilgili toplam 17 soru içermektedir. Soru formunda, çocuğun cinsiyeti, yaşı, sınıfı, kardeş sayısı, anne ve babasının yaşı, anne babasının öğrenim düzeyi ve mesleği, aile yapısı ve okul öncesi eğitim bilgileri yer almaktadır (EK-5). Soru formunun doldurulma süresi yaklaşık 5-10 dakikadır.

3.6.2. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği (ÇİBÖ)

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği (Children's Knowledge of Abuse Questionnaire-CKAQ) 1992 yılında Tutty tarafından, çocukların cinsel istismarı önleme kavramlarına ilişkin bilgi düzeyini test etmeye yönelik geliştirilmiş bir ölçüm aracıdır. Ölçek, 1995 yılında revize edilmiş ve 6-12 yaşlarındaki çocuklara yönelik 33 madde standardize edilerek kullanılmaya başlanılmıştır (EK-7). Bu çalışmada ölçeğin revize edilmiş formu kullanılmıştır. Ölçek, akranlarına bağlılık, cinsel olmayan dokunma ve yabancılara karşı tutum gibi genel maddelerle başlar. Bu alanlar çocuklara tanıdık gelir ve sorulara rahatlıkla yanıt verebilmelerini kolaylaştırır. Cinsel istismar ve tanıdık insanların olası kafa karıştırıcı veya rahatsız edici dokunuşlarına ilişkin maddeler ise ölçeğin sonlarına doğru yer alır. Ölçeğin doğru-yanlış-bilmiyorum şeklinde yanıt seçenekleri olup, doğru yanıt için "1", yanlış ve bilmiyorum yanıtları için "0" verilerek toplam puan hesaplanır. Ölçeğin 1, 3, 11, 12, 15, 19, 22, 25, 27, 31, 32. maddeleri yanlış olarak değerlendirilir. Ölçeğin 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 24, 26, 28, 29, 30, 33. maddeleri ise doğru olarak değerlendirilir. Ölçek toplam puanı (0-33) ile değerlendirilir, ölçekten veya alt boyutlarından alınan puanın yüksek olması bilginin daha fazla olduğunu gösterir. Ölçeğin orjinalinin iç tutarlılığı (KR-20) 0.87 ve test-tekrar test güvenilirliği (KR-20) 0.88 ile oldukça yüksektir.

Ölçek iki alt boyuttan (uygun dokunma ve uygun olmayan dokunma) oluşmaktadır. Ölçeğin ilk oluşturulan orijinal formunda yalnızca “uygun olmayan dokunma alt boyutu” mevcutken, revize formunda “uygun dokunma” adlı 9 maddelik yeni alt boyut eklenmiştir. Bu alt boyut; 2, 4, 9, 18, 21, 26, 28, 29, 33. maddeleri içerir (Tablo 3.1) ve “doktorun bazen çocuğun özel bölgelerini görmesi”, “kaybolduğunda yabancı olsa bile bir güvenlik görevlisinden yardım istemesi” gibi durumları kapsar. Uygun olmayan dokunma alt boyutu ise 24 maddeden oluşmaktadır ve ölçeğin psikometrik ölçümleri bu alt boyuta göre hesaplanmıştır. Uygun olmayan dokunma alt boyutu için güvenilirlik, bu ölçeğin kısmi veya tam sürümünü kullanan çalışmalarda defalarca gösterilmiş olmasına rağmen (Tutty, 1995; Oldfield et al., 1996; Alexander 1998; Weir, 1999; Sánchez and Sánchez, 2006; Daigneault et al., 2012), uygun dokunma için rapor edilen psikometrik veriler yoktur (Tutty, 1997). Tablo 3.2'de görüldüğü gibi, ÇİBÖ'nün farklı dillerde güvenilirliğini gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Buna göre, ölçeğin uygun olmayan dokunma alt boyutuna ilişkin farklı çalışmalarda elde edilen iç güvenilirlik tutarlık katsayısı 0.70 ila 0.87 arasında değişmektedir.

Tablo 3.1. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Maddeleri

Madde sayısı	Maddenin İçeriği	Alt boyut*	Doğru/ Yanlış*
1	Sırları her zaman saklamalısın.	UOD	Y
2	Sevdiğin birinin sana sarılmasında bir sakınca yoktur	UD	D
3	Bir kişinin yabancı olduğunu her zaman anlayabilirsin, çünkü onlar sana zarar verebilecek tehlikeli birine benzer.	UOD	Y
4	Çocukların çoğu, gece yatmadan önce anne ve babasından bir öpücük almayı sever, yani bu iyi bir dokunuştur.	UD	D
5	Bazen bir yetişkine “hayır” demende bir sakınca yoktur.	UOD	D
6	Birisi sana hoşlanmadığın bir şekilde dokunduğunda “hayır” deyip uzaklaşmada bir sakınca yoktur.	UOD	D
7	Birisi seni tanıdığını söylese bile, eğer sen onu tanıımıyorsan, o kişi yabancıdır.	UOD	D
8	Kucaklaşmalar ve gıdıklamalar fazla uzun sürerse, kötü dokunuşlara dönüşebilir.	UOD	D
9	Eğer bisikletinden düşüp özel bölgelerini incitirsen, doktor veya hemşirelerin, giysilerinin altına bakmasında bir sakınca yoktur.	UD	D
10	Eğer birisi sana hoşlanmadığın bir şekilde dokunursa, bunu güvendiğin birine söylemelisin	UOD	D
11	Eğer arkadaşın, elindeki tek şekerini onunla paylaşmazsan seninle artık arkadaş olmayacağını söylese, şekeri ona vermelisin.	UOD	Y
12	Eğer birisi sana hoşlanmadığın bir şekilde dokunursa, bu senin hatandır.	UOD	Y

13	Eğer birinin sana dokunma şeklinden hoşlanmazsan, “hayır” demende bir sakınca yoktur.	UOD	D
14	Yabancılar diğer herkes gibi görünürler.	UOD	D
15	Eğer bir yetişkin sana bir şey yapmanı söylerse, onu her zaman yapmak zorundasın.	UOD	Y
16	İlk başlarda kendinizi iyi hissettiren bazı dokunuşlar, daha sonra kafa karıştırıcı hale gelebilir.	UOD	D
17	Bir dokunuşun iyi olup olmadığı konusunda kendi hislerine güvenebilirsin.	UOD	D
18	Sevdiğin bir yetişkinin sana sarılmasında herhangi bir sakınca yoktur.	UD	D
19	Okuldaki belalı bir çocuk sana bir şey yapmanı emrederse, bunu yapman daha iyi olur.	UOD	Y
20	Sevdiğin biri bile sana kendini kötü hissettirecek şekilde dokunabilir.	UOD	D
21	Okulda iyi bir şey yaptığında, sevdiğin bir öğretmenin sırtına hafifçe dokunması, iyi bir dokunuştur.	UD	D
22	Hoşlansan da hoşlanmasan da yetişkinlerin sana dokunmasına izin vermelisin.	UOD	Y
23	Eğer birisi sana kendini iyi hissettirmeyecek şekilde dokunursa, birileri sana inanıncaya kadar bunu anlatmaya devam etmelisin.	UOD	D
24	Bazen, ailedeki biri sana hoşlanmayacağın bir şekilde dokunabilir.	UOD	D
25	Erkek çocuklar, birinin onların özel yerlerine dokunması konusunda endişe etmek zorunda değildir.	UOD	Y
26	Eğer annen senin daha önce tanışmadığın bir komşunuzla karşılaşmış konuşmaya başlarsa, senin de onunla konuşmanda bir sakınca yoktur.	UD	D
27	Eğer bir arkadaşının babası, kaybolan kedisini aramak için senden yardım isterse, hemen onunla gidip, ona yardım etmelisin.	UOD	Y
28	Eğer okulunda en iyi resim yarışmasını kazanırsan ve sevdiğin bir komşu, seni tebrik etmek için sana kısıcak sarılırsa, bu iyi bir dokunuştur.	UD	D
29	Çoğu insan yabancıdır ve yabancıların çoğu iyidir.	UD	D
30	Tandığın birisi, hatta bir akraban bile, kafanın karışmasına neden olacak bir şekilde özel yerlerine dokunmak isteyebilir.	UOD	D
31	Kıyafetlerini çıkarıp yatma vakti olmadığı halde, eğer bakıcın/seninle ilgilenen kişi giysilerini çıkarmanı isterse, bunu yapmak zorundasın.	UOD	Y
32	Eğer sen banyo yaparken içeri biri girerse ve sen bundan rahatsız olursan, sadece sessiz kalmalısın.	UOD	Y
33	Eğer bir alışveriş merkezinde aileni kaybedersen, yabancı olsalar bile bir satış elamanı ya da güvenlik görevlisinden yardım istemende bir sakınca yoktur.	UD	D

* Kısaltmalar: UD=Uygun Dokunma, UOD: Uygun Olmayan Dokunma, D= Doğru, Y=Yanlış

Tablo 3.2. Farklı Çalışmalarda ÇİBÖ'nün Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Çalışma	Dil	UOD Madde sayısı	Güvenirlik
Oldfield et al., 1996	İngilizce	10	$\alpha = 0.84$
Tutty, 1997	İngilizce	24	$\alpha = 0.87$
Alexander, 1998	İngilizce	24	$\alpha = 0.87$
Weir, 1999	İngilizce	24	$\alpha = 0.84$
Hébert et al., 2001	Fransızca	11	$\alpha = 0.70$
Sánchez and Sánchez, 2006	İspanyolca	24	$\alpha = 0.83$
Daigneault et al., 2012	Fransızca	24	$\alpha = 0.78$

* Kısaltmalar= UOD: Uygun Olmayan Dokunma

3.7. Araştırmanın Değişkenleri

Bağımlı Değişkenler: Çocukların cinsel istismar bilgi puanı

Bağımsız Değişkenler: Çocukların sosyo-demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, kaçınıcı sınıf olduğu, kaç kardeş olduğu, kaçınıcı çocuk olduğu, annenin yaşı, eğitim durumu, çalışma durumu, mesleği, babanın yaşı, eğitim durumu, çalışma durumu, mesleği, çocuğun kimlerle yaşadığı) bağımsız değişkenleri oluşturmaktadır.

3.8. Araştırmanın Ön Uygulaması

Araştırmanın yazar izni, etik kurul izni ve kurum izni alındıktan sonra amaçlı örnekleme yöntemlerinden benzeşik örnekleme yöntemi ile belirlenen 10 çocuğa Haziran 2017 tarihinde ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama sonrasında veri toplama formu ve ölçek çocuklar tarafından anlaşılır bulunmuş ve herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir. Ön uygulama yapılan çocukların verileri çalışmaya dahil edilmemiştir.

3.9. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın orijinalinde faktör analizi yapılmamış olduğu ve faktör yapıları doğrulanmadığı için bu çalışmada da faktör analizleri yapılamamıştır. Araştırmanın orijinalinde test-tekrar test analizi yapılmış olmasına karşın, aşağıdaki nedenlere bağlı olarak yanılma payı olacağı için güvenilirlik çalışmasında bu test tercih edilmemiştir:

- Testler arasında sorular hakkında geribildirim alma,
- Çocukların testin amacı hakkında bilgi sahibi olmaları, bu nedenle ikinci kez daha hazırlıklı olmaları (<http://www.statisticshowto.com/test-retest-reliability/> Erişim tarihi: 05 Şubat 2018) ve
- Çocukların büyüme-gelişme veya ölçme kabiliyetindeki dalgalanma, performanslarındaki rastgele farklılıklar veya çocukların önceki yanıtlarını hatırlanması (<https://www.speechandlanguage.com/clinical-cafe/test-retest-reliability-the-good-the-bad-and-the-judgment-calls> Erişim tarihi: 05 Şubat 2018).

3.10. Araştırmacının Yeterliliği

Araştırmacı hem çocuk cinsel istismarı konusunda, hem de ölçek uyarlanması, geçerlik güvenirlik çalışmalarında yeterliliğini artırmak için aşağıdaki sempozyum ve kurslara katılmıştır (EK-8):

- Çocuk istismarı ve ihmali kursu (15 Kasım 2016, Antalya),
- Çocuk istismarının önlenmesinde multidisipliner yaklaşım sempozyumu (10 Mayıs 2018, Antalya),
- Öz bildirim ölçeklerinin kültürel uyarlanması ve klasik psikometrik analizler kursu (13 Kasım 2018, Antalya).

3.11. Araştırma Verilerinin Toplanması

Araştırmanın soru formları uygulanmadan önce, çocuklara çalışmanın amacı ve ölçek sorularında yer alan uygun/uygun olmayan dokunma hakkında sözlü ve yazılı bilgi verilmiştir, sonra her madde araştırmacı tarafından okunarak çocuklar tarafından formların doldurulması sağlanmıştır. Soru toplama formunun doldurulması ortalama 10-15 dk. sürmüştür. Araştırmayı uygulama süreci Şekil 3.1’de verilmiştir. Veri formlarının uygulanmasından sonra, verilerin toplandığı bütün okullardaki dördüncü sınıf çocuklarına, ölçek maddelerindeki ifadeleri açıklığa kavuşturacak şekilde, cinsel istismardan korunma konusunda araştırmacı tarafından bilgi verilmiş ve sınıflara bu konuda bilgilendirme afişi asılmıştır (EK-9).

Şekil 3.1. Araştırma uygulama süreci

3.12. Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi

Veriler bilgisayar ortamında değerlendirilmiştir. Çalışmada elde edilen verilerin istatistiksel analizleri için SAS 9.4 ve SPSS 23 paket programları kullanılmıştır. Araştırmanın lümlle belirlenen nicel değişkenleri için tanımlayıcı istatistikler olarak ortalama ve standart sapma, sayımla belirlenen nitel değişkenler için ise tanımlayıcı istatistikler sayı ve yüzde şeklinde gösterilmiştir. Çocukların cinsiyet ve okullarına göre ölçek toplam puanlarının karşılaştırılmasında, dağılımın normal dağılıma uymaması nedeniyle non-parametrik testlerden Kruskal-Wallis ve Mann-Whitney U testleri kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan 33 maddeden oluşan İBÖ'ye çocukların verdikleri yanıtlar "1" ve "0" olacak şekilde iki kategorili hale dönüştürülmüştür. Bu nedenle, dikotom ölçeklerde kullanılan analizler yapılmıştır. Çalışmanın tamamında anlamlılık düzeyi olarak 0.05 değeri kabul edilmiştir. Yapılan analizler Tablo 3.3'de gösterilmiştir.

Tablo 3.3. Verilerin Değerlendirilmesinde Kullanılan İstatistiksel Yöntemler

VERİLERİN ANALİZİ	İSTATİSTİKSEL YÖNTEMLER
Çocuklara İlişkin Tanıtıcı Bilgiler	Sayı ve yüzde, Ortalama ve standart sapma
Geçerlik Analizi	
Dil Geçerliği	DSÖ'nün önerdiği ölçeklerin adaptasyon ve eviri süreci prosedürü (ileri çeviriler, geri çeviriler, uzman paneli ve n test, ölçeğin son hali, belgelendirme)
Kapsam Geçerliği	Uzman görüşü İçerik Geçerlik İndeksi (Content Validity Index)
İ lt geçerliği	Alt ve st grup puan ortalamalarının karşılaştırılması için t testi
Güvenirlik Analizi	
İç Tutarlık	KR-20 İ Tutarlık Katsayısı
Madde Analizi	Rasch Analizi

4. BULGULAR

4.1. Araştırmaya Alınan Çocukların Tanıtıcı Özellikleri

Bu bölümde araştırmaya dahil edilen çocuklar ve ebeveynlerinin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Çocuklara ait demografik bulgular Tablo 4.1'de sunulmuştur. Araştırmaya katılan çocukların %43.1'i Melahat Faraçlar İlkokulu, %38.9'u Kazım Şanöz İlkokulu ve %17.9'u Hacı Hafize Saygın 2 İlkokulu'nda okumaktadır. Çocukların %72.2'si 10 ve üzeri yaşta, %54.2'si kız ve yaklaşık yarısı ilk çocuk olup, %77'sinin 2-3 kardeşi bulunmaktadır. Çocukların annelerinin yarıya yakınının (%47.5), babalarının yarıdan fazlasının (%58.9) lise ve üzeri eğitim düzeyine sahip oldukları ve annelerin üçte birinin (%33.6), babaların büyük çoğunluğunun (%93.1) çalıştığı ve ailelerin yarısının orta ekonomik düzeye sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4.1. Çocukların Sosyodemografik ve Tanıtıcı Özellikleri

Sosyodemografik Özellikler	n	Yüzde
Yaş (n=367)		
9 yaş	102	27.8
10 + yaş	265	72.2
Cinsiyet (n=367)		
Kız	199	54.2
Erkek	168	45.8
Okul (n=367)		
Melahat Faraçlar İlkokulu	158	43.0
Kazım Şanöz İlkokulu	143	39.0
Hacı Hafize Saygın2 İlkokulu	66	18.0
Anne Eğitim Durumu (n=353)		
İlkokul ve altı	103	29.2
Ortaokul	65	18.4
Lise	115	32.6
Üniversite ve üstü	70	19.8
Anne Çalışma Durumu (n=366)		
Çalışıyor	123	33.6
Çalışmıyor	243	66.4
Baba Eğitim Durumu (n=353)		
İlkokul ve altı	68	19.2
Ortaokul	77	21.8
Lise	102	29.0
Üniversite ve üstü	106	30.0
Baba Çalışma Durumu (n=363)		
Çalışıyor	338	93.1
Çalışmıyor	25	6.9
Ailenin Ekonomik Durumu (n=363)		
Düşük düzey	105	28.9
Orta düzey	183	50.4
Yüksek düzey	75	20.7

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin her bir maddesine ilişkin ortalama, standart sapma, çarpıklık değerleri Tablo 4.2'de verilmiştir.

Tablo 4.2. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Ortalama, Standart Sapma ve Çarpıklık Değerleri (n=367)

Maddeler	Ortalama	Standart sapma	Çarpıklık
ÇİBÖ 1	0.15	0.36	1.94
ÇİBÖ 2	0.74	0.44	-1.07
ÇİBÖ 3	0.24	0.43	1.21
ÇİBÖ 4	0.95	0.23	-3.94
ÇİBÖ 5	0.65	0.48	-0.65
ÇİBÖ 6	0.77	0.42	-1.26
ÇİBÖ 7	0.88	0.33	-2.31
ÇİBÖ 8	0.78	0.41	-1.39
ÇİBÖ 9	0.48	0.50	0.09
ÇİBÖ 10	0.80	0.40	-1.54
ÇİBÖ 11	0.75	0.44	-1.14
ÇİBÖ 12	0.77	0.42	-1.28
ÇİBÖ 13	0.84	0.37	-1.85
ÇİBÖ 14	0.37	0.48	0.55
ÇİBÖ 15	0.75	0.43	-1.17
ÇİBÖ 16	0.77	0.42	-1.31
ÇİBÖ 17	0.77	0.42	-1.28
ÇİBÖ 18	0.70	0.46	-0.86
ÇİBÖ 19	0.89	0.31	-2.52
ÇİBÖ 20	0.44	0.50	0.25
ÇİBÖ 21	0.77	0.42	-1.30
ÇİBÖ 22	0.83	0.38	-1.77
ÇİBÖ 23	0.57	0.50	-0.28
ÇİBÖ 24	0.46	0.50	0.17
ÇİBÖ 25	0.80	0.40	-1.54
ÇİBÖ 26	0.49	0.50	0.06
ÇİBÖ 27	0.56	0.50	-0.23
ÇİBÖ 28	0.83	0.38	-1.77
ÇİBÖ 29	0.28	0.45	1.00
ÇİBÖ 30	0.27	0.44	1.06
ÇİBÖ 31	0.83	0.37	-1.80
ÇİBÖ 32	0.83	0.38	-1.72
ÇİBÖ 33	0.81	0.39	-1.63

Normal dağılımına uygunluğunu değerlendirmek açısından bakılan çarpıklık değerleri +3 ve -3 aralığında olmaları beklenmektedir. Ölçeğin 33 maddesinin çarpıklık değeri incelendiğinde, bu değerlerin -2.52 ile 1.94 aralığında dağıldığı, sadece ÇİBÖ 4 kodlu maddenin çarpıklık değerinin (-3.94) olması gereken aralığın dışında olduğu görülmektedir. Tek bir maddenin çarpıklık değerinin normal sınırın biraz üzerinde olması ölçeğin geneline ait normalliği bozmayacağından, ölçek maddelerinin normal dağılıma uygunluk gösterdikleri söylenebilir.

Çocukların istismar bilgi düzeyinin okullara göre karşılaştırılması Tablo 4.3'de verilmiştir.

Tablo 4.3. Çocukların İstismar Bilgi Düzeyinin Okullara Göre Karşılaştırılması (n=367)

Okul	n	Ölçek toplam (33 madde)	UOD (24 madde)	UD (9 madde)
		$\bar{x} \pm SS$	$\bar{x} \pm SS$	$\bar{x} \pm SS$
Melahat Faraçlar İlkokulu	158	22.26±3.394	15.94±2.974	6.32±1.493
Kazım Şanöz İlkokulu	143	21.44±4.192	15.65±3.411	5.79±1.830
Hacı Hafize Saygan2 İlkokulu	66	21.52±5.248	15.62±4.029	5.89±2.156
İstatistik		$\chi^2=2.057$ p=0.358	$\chi^2=0.597$ p=0.742	$\chi^2=6.268$ p=0.044

Çocukların istismar bilgi düzeyinin okullara göre karşılaştırılmasında, ölçeğin tüm maddelerinde ve 24 maddelik UOD alt boyutu için istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (p>0.05). Ölçeğin 9 maddelik UD alt boyutu için ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0.05). Melahat Faraçlar İlkokulu'ndaki ortalama değerler Kazım Şanöz İlkokulu ve Hacı Hafize Saygan2 İlkokulu'ndan daha yüksek bulunarak, Melahat Faraçlar İlkokulu'nda okuyan çocukların istismar bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çocukların istismar bilgi düzeyinin cinsiyete göre karşılaştırılması Tablo 4.4'de verilmiştir.

Tablo 4.4. Çocukların İstismar Bilgi Düzeyinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması (n=367)

		Ölçek toplam (33 madde)	UOD (24 madde)	UD (9 madde)
Cinsiyet	n	$\bar{x} \pm SS$	$\bar{x} \pm SS$	$\bar{x} \pm SS$
Kız	199	21.48±4.232	15.49±3.392	5.98±1.821
Erkek	168	22.19±4.162	16.10±3.277	6.10±1.717
İstatistik		z=-1.701 p=0.089	z=-1.748 p=0.080	z=-0.459 p=0.647

Çocukların istismar bilgi düzeyinin cinsiyete göre karşılaştırılmasında, ölçeğin tüm maddelerinde, 24 maddelik UOD alt boyutu ve 9 maddelik UD alt boyutu için istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Bu çalışma için istismar bilgi düzeyinin cinsiyet üzerinde etkisi olmadığı bulunmuştur. Ancak erkeklerin ortalama değerleri kızlardan daha yüksek bulunarak, erkeklerin kızlara göre istismar bilgi düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlama Çalışması 2 aşamada gerçekleştirilmiştir.

- Psikolinguistik Özelliklerinin İncelenmesi/ Dil Uyarlaması
- Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi/ Geçerlik ve Güvenirlilik Analizleri

4.2. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Psikolinguistik Özelliklerinin İncelenmesi/ Dil Uyarlaması

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlama çalışmaları kapsamında; DSÖ'nün önerdiği ölçeklerin adaptasyon ve çeviri süreci prosedürü izlenmiştir (http://www.who.int/substance_abuse/research_tools/translation/en/, Erişim tarihi: 12 Haziran 2017). Uyarlama çalışmalarında öncelikle ölçeğin uyarlanacağı dile çevirisi yapıp, hedeflenen kitle tarafından anlaşılabilir bir dil yapısının oluşturulması gerekir. Çevirmen her iki dili ve kültürü iyi bilen ve ölçek yapılarında uzman olmalıdır (Esin, 2015). Çevirinin kültürel ve kavramsal açıdan da uygunluğuna bakılmalıdır (Aksayan ve Gözüm, 2003; Esin, 2015). Bu amaca ulaşmak için kullanılan DSÖ'nün önerdiği ölçeklerin adaptasyon ve çeviri süreci prosedürünün aşamaları: İleri çeviri, uzman paneli, geri çeviri, ön test, ölçeğin son hali ve belgelendirme.

1. İleri Çeviri

Çevirmen, ölçeğin kapsadığı alandaki terminolojiyi iyi bilen, tercihen sağlık personeli olmalı, İngilizce konuşma diline hakim olmalı ve anadili yerel dil olmalıdır. Çeviride doğrudan çeviri yerine kavramsal anlama dikkat edilmelidir. Dil, herkesin anlayabileceği sadelikte, basit, kısa ve açık olmalı, mesleki ya da teknik terimler, deyim, atasözü gibi herkesin anlayamayacağı ya da hedef nüfusu rahatsız edebilecek terimler kullanmamalıdır (<https://doi.org/10.1080/15305058.2017.1398166>; Erişim tarihi: 06 Aralık 2018). Bu çalışmada ölçeğin İngilizce'den Türkçe'ye çevirisi, bir yeminli tercüman, bir mütercim tercüman ve bir tıbbi tercüman tarafından yapılmıştır (EK-10). Tez danışmanı ve araştırmacı tarafından bu üç çeviri karşılaştırılarak ölçeğin Türkçe formatı oluşturulmuştur (EK-11).

2. Uzman Paneli

Uzman paneli ölçeğin çeviri versiyonun yetersiz ifadelerini ya da kavramlarını belirlemek ve çözmek amacıyla oluşturulan bir çalışma grubudur (Jesus ve Valente, 2016). Uzman paneli iki dile hakim bir başkan tarafından toplanır. Uzmanlara, araştırmacılar tarafından önceki çevirilerle tutarlı olmalarına yardımcı olmak için bir doküman verilmelidir (Borsa ve ark., 2012). Paneldeki uzman sayısı değişebilmekle birlikte, en az tercüman, sağlık uzmanı ve tercüme deneyimine sahip uzmanı içermelidir. Uzman paneli sonucunda ölçeğin tam çevrilmiş versiyonu ortaya çıkar (http://www.who.int/substance_abuse/research_tools/translation/en/, Erişim tarihi: 12 Haziran 2017). Bu çalışmada, uzman paneli danışman öğretim üyesi başkanlığında 04 Mayıs 2017 tarihinde toplanmıştır. Uzman panelinde yer alan diğer kişiler; iki dile (İngilizce ve Türkçe) hakimiyet sağlamak amacıyla Yabancı Diller Meslek Yüksekokulu'ndan bir okutman, ölçek uyarlaması konusunda uzman bir Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı öğretim üyesi, çocuk istismarı ve ihmali konusunda uzman bir sosyal pediatrist ve araştırmacıdır (EK-12).

Panelde ölçeğin Türkçe'ye çevrilen versiyonunun her maddesinin ifadeleri/kavramları, anlaşılabilirliği ve Türk kültürüne uygunluğu açısından değerlendirilmiş ve orijinal maddeleri ile karşılaştırılmıştır. Bunun sonucunda ölçeğin 3, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 19, 20, 21, 23, 26, 27, 29, 31, 32, 33. maddelerindeki ifadelerde/kavramlarda uzmanların görüşü önerisinde bazı küçük değişiklikler yapılmıştır (EK-13).

3. Geri Çeviri

Uzman paneli sonrası oluşturulan çeviri ölçek, daha sonra anadili İngilizce olan ve ölçek hakkında bilgisi olmayan bağımsız bir çevirmen tarafından İngilizce'ye çevrilir (Erkut, 2010; Coster ve Mancini, 2015; Jesus ve Valente, 2016; http://www.who.int/substance_abuse/research_tools/translation/en/, Erişim tarihi: 12 Haziran 2017). Bu çalışmada, ölçeğin uzman paneli sonrası oluşturulan Türkçe formatı, ÇİBÖ hakkında bilgisi olmayan, İngilizce halini bilmeyen her iki dile hakim, ancak anadili İngilizce olan bağımsız bir çevirmen tarafından tekrar İngilizce'ye çevrilmiştir. Bu oluşturulan İngilizce versiyonu, ölçeği geliştiren yazara tekrar gönderilmiş ve değişiklik yapılan maddeler konusunda görüşü alınmıştır. Yazarın önerileri doğrultusunda bazı ölçek maddeleri tekrar gözden geçirilerek ölçeğe son şekli verilmiştir (EK-14). Maddelerde yapılan değişiklikler konusunda panele katılan uzmanlardan da yazılı veya sözlü onay alınmıştır.

4. Ön Test

Ön test, hedef grubun özelliklerine uygun en az 10 kişilik bir gruba uygulanmalıdır. Ön teste katılan bireyler bilgi verici özellikte bireyler olmalı, bir soruyu neden öyle cevapladığı ve nasıl algıladığını açıklayabilmelidir. Katılımcılara ölçekteki ifade ve içeriklerden anlamadıkları ya da uygunsuz buldukları varsa sorulmalı, bunu daha iyi hangi kelimelerle anlatılabileceği sorulmalıdır (Borsa ve ark., 2012; http://www.who.int/substance_abuse/research_tools/translation/en/, Erişim tarihi: 12 Haziran 2017). Bu çalışmada, dil geçerliği sağlanan ölçek hedef grupta yer alan ve araştırma kriterlerine uyan 10 çocuğa uygulanarak soruların anlaşılabilirlik düzeyi belirlenmiştir. Ön test uygulanan katılımcılara ÇİBÖ'da anlamadığı ifade, kelime ya da uygun olmayan içerik olup olmadığı sorulmuş ve ifadelerin çocuklar tarafından anlaşılır olduğu saptanmıştır.

5. Ölçeğin Son Hali

Yukarıda bahsedilen aşamaları geçtikten sonra ölçeğe son hali verilir. Bu çalışmada da yukarıdaki tüm basamaklar yapıldıktan sonra ÇİBÖ'nün son hali verilmiştir (EK-15).

6. Belgelendirme

Tüm kültürel adaptasyon prosedürleri (ileri çeviri, uzman paneli önerilerinin özeti, ön testte saptanan sorunlar ve öneriler, ölçeğin son hali) izlenebilir olması amacıyla

belgelendirilmesi gerekir. Bunu yaparken ön teste alınan örneklemin özellikleri ve uzman panelinin kimlerden oluştuğu tanımlanmalıdır. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Türkçe'ye adaptasyon süreç basamakları eklerde belgelendirilmiştir. Bu belgeler;

1. İleri çeviri (EK-11),
2. Uzman paneli tarafından yapılan önerilerin özeti (EK-13),
3. Geri çeviri (EK-14),
4. Ön test aşamasında saptanan sorunlar ve çözüm önerileri,
5. Ölçeğin son halidir (EK-15).

4.3. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi

Ölçeğin psikometrik özelliklerinin incelenmesinde geçerlik ve güvenirlik analizleri olarak iki şekilde yapılmıştır.

4.3.1. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Geçerlik Analizleri

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin geçerliği; kapsam ve iç ölçüt geçerliği yöntemleri ile değerlendirilmiştir.

Kapsam Geçerliği

Kapsam geçerliği analizinde, 1983 yılında Waltz ve Bausell tarafından geliştirilen "The Content Validity Index (CVI)" kullanılır (Esin, 2014). Content Validity Index değerlendirmesinde uzmanlar görüşlerini 1-4 arasında puan vererek belirtirler ve puanlamada "1:Çok değişiklik gerekiyor (önerdiğim gibi), 2:Az değişiklik gerekiyor (önerdiğim gibi), 3:Uygun, 4:Çok uygun" şeklinde değerlendirilir. Puanlama neticesinde 1-2 puan alan maddelerin yeniden düzeltilmesi gerekmektedir. Daha sonra kapsam geçerlik oranı hesaplanır (Alpar, 2014). Uzman sayısının en az 3, en fazla 20 arasında olması önerilir.

Ölçeğin kapsam geçerliğinin sağlanması amacıyla; Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği alanından iki öğretim üyesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları alanından iki uzman doktor, Halk Sağlığı Hemşireliği alanından dört öğretim üyesi ile Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği alanından iki öğretim üyesi olmak üzere toplam 10 uzmandan görüş istenmiştir (EK-16). Uzmanlar tarafından ölçek maddeleri, 1 (çok değişiklik gerekiyor), 2 (az değişiklik gerekiyor), 3 (uygun) ve 4 (çok uygun) olacak

şeklinde puanlandırılmıştır. Uzmanlardan gelen öneriler doğrultusunda ölçek maddelerinde gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Bu çalışmada dil ifade açısından madde içerik indeksi 0.98, kapsam uygunluğu açısından ise ölçek içerik indeksi 0.90 olarak hesaplanmıştır. Uzman değerlendirmesine göre ÇİBÖ maddelerinin aldığı en düşük ve en yüksek puanları Tablo 4.5’de belirtilmiştir.

Tablo 4.5. Uzmanların ÇİBÖ Maddelerine İlişkin Değerlendirmeleri (n=10)

Maddeler	Ortalama	Standart sapma	Minimum	Maksimum
ÇİBÖ 1	3.90	0.32	3.00	4.00
ÇİBÖ 2	4.00	0.00	4.00	4.00
ÇİBÖ 3	3.00	0.94	1.00	4.00
ÇİBÖ 4	3.90	0.32	3.00	4.00
ÇİBÖ 5	3.90	0.32	3.00	4.00
ÇİBÖ 6	3.90	0.32	3.00	4.00
ÇİBÖ 7	3.80	0.63	2.00	4.00
ÇİBÖ 8	3.90	0.32	3.00	4.00
ÇİBÖ 9	3.90	0.32	3.00	4.00
ÇİBÖ 10	4.00	0.00	4.00	4.00
ÇİBÖ 11	3.60	0.52	3.00	4.00
ÇİBÖ 12	3.90	0.32	3.00	4.00
ÇİBÖ 13	3.80	0.42	3.00	4.00
ÇİBÖ 14	3.60	0.97	1.00	4.00
ÇİBÖ 15	3.90	0.32	3.00	4.00
ÇİBÖ 16	4.00	0.00	4.00	4.00
ÇİBÖ 17	4.00	0,00	4.00	4.00
ÇİBÖ 18	3.90	0,32	3.00	4.00
ÇİBÖ 19	3.70	0,48	3.00	4.00
ÇİBÖ 20	4.00	0.00	4.00	4.00
ÇİBÖ 21	3.90	0.32	3.00	4.00
ÇİBÖ 22	3.90	0.32	3.00	4.00
ÇİBÖ 23	3.90	0.32	3.00	4.00
ÇİBÖ 24	3.90	0.32	3.00	4.00
ÇİBÖ 25	4.00	0.00	4.00	4.00
ÇİBÖ 26	3.70	0.48	3.00	4.00
ÇİBÖ 27	3.90	0.32	3.00	4.00
ÇİBÖ 28	3.80	0.42	3.00	4.00

ÇİBÖ 29	4.00	0.00	4.00	4.00
ÇİBÖ 30	4.00	0.00	4.00	4.00
ÇİBÖ 31	3.80	0.42	3.00	4.00
ÇİBÖ 32	3.70	0.48	3.00	4.00
ÇİBÖ 33	3.90	0.32	3.00	4.00

İç Ölçüt Geçerliği

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin iç ölçüt geçerliği, araştırmaya katılan çocukların ölçek maddelerine verdikleri puanlar en yüksekten en düşüğe doğru sıralanarak değerlendirilmiştir. Dağılımın %27 alt ve %27 üst grup puan ortalamaları arasındaki fark t testi ile analiz edilmiştir. Buna göre alt üst grup arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($t=-33.27$, $p<0.05$). İç ölçüt geçerliği sonuçları Tablo 4.6'de gösterilmiştir.

Tablo 4.6. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin İç Ölçüt Geçerliği Sonuçları (n=367)

Grup	%	n	$\bar{x} \pm SS$	t	p
Alt grup	27	99	0.542±0.093	-33.27	0.000
Üst grup	27	99	0.881±0.041		

4.3.2. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Güvenirlik Analizleri

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin güvenirliliği; tanımlayıcı istatistikleri (ölçek ve alt boyutlarının ortalama değeri, standart sapması, ortanca değeri, minimum ve maksimum değerleri), KR 20 iç tutarlık güvenirlilik katsayısı ve Rasch madde analizi yapılarak değerlendirilmiştir.

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Tanımlayıcı Özellikleri

Çocukların ÇİBÖ'nün tüm maddelerinden aldıkları genel puan ortalaması 21.80 ± 4.209 (8-32), uygun olmayan dokunma alt boyut ortalaması 15.77 ± 3.348 (6-24) ve uygun dokunma alt boyut puan ortalaması 6.03 ± 1.773 (0-9) olarak bulunmuştur (Tablo 4.7).

Tablo 4.7. Çocukların ÇİBÖ'den Aldığı Tanımlayıcı İstatistikler (n=367)

Ölçek Alt Boyutları	Madde sayısı	Ortalama	Standart sapma	Minimum	Maksimum
Uygun olmayan dokunma	24	15.77	3.348	6	24
Uygun dokunma	9	6.03	1.773	0	9
Genel	33	21.80	4.209	8	32

İç Tutarlık

Çalışmanın iç tutarlığının değerlendirilmesinde, bu ölçeğin kullanıldığı diğer çalışmalarda (Sánchez and Sánchez, 2006; Baker et al., 2012; Gangos et al., 2018) olduğu gibi ölçeğin tüm maddeleri tek boyut olarak ele alınıp, gerekli analizler yapılmış, daha sonra orijinal çalışma ile karşılaştırma yapabilmek için 24 maddelik uygun olmayan dokunma alt boyutunun KR 20 iç tutarlık güvenilirlik katsayısına bakılmıştır. Ölçeğin orijinal çalışmasında (Tutty, 1995) uygun dokunma alt boyutunun iç tutarlılığı değerlendirilmemiştir, çünkü uygun dokunma alt boyutu bilgi gelişimini tanımlamak için değil, çocukların tanıdık erişkinlerin uygun dokunuşunu oluşturan durumları birbirine karıştırmadığını doğrulamak için tasarlanmıştır. Ancak Tutty daha sonraki bir araştırmasında (1997), ÇİBÖ'nün tamamını bir önleme programında bilgi kazanımlarını değerlendirmek için kullanmasına karşın, bu alt boyutu için psikometrik veri olmadığını belirtmiştir. Bu çalışmada ÇİBÖ'nün 33 maddesinin KR 20 iç tutarlık güvenilirlik katsayısı: 0.69, 24 maddelik uygun olmayan dokunma alt boyutu için de KR 20 iç güvenilirlik katsayısı 0.64 olarak hesaplanmıştır (Tablo 4.8).

Tablo 4.8. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin KR 20 İç Tutarlık Güvenirlik Katsayısı

ÇİBÖ	KR 20
ÇİBÖ 33 madde	0.69
ÇİBÖ 24 madde	0.64

Madde Analizi (Rasch Formülü)

Bu çalışmada, ÇİBÖ'nün 33 maddesine ilişkin verilerin Rasch modeline uygun olup olmadıklarını araştırmak için yapılan Rasch analizi sonuçları Tablo 4.9'de yer almaktadır. Bu tablo, zorluk değerlerine göre maddeleri en zor olandan en kolay olana doğru sıralı bir biçimde göstermektedir. Tablo incelendiğinde zorluk değerleri bakımından en zor olan maddelerin sırasıyla; 1, 3, 30, 29, 14, 20, 24, 9 ve 26 nolu maddelerin olduğu görülmektedir. Buna karşın 4, 19 ve 7. maddeler ise çocukların en kolay cevapladığı maddelerdir. Yine bu tablodaki uyum içi ve dışı indeks değerleri (Infit ve outfit MNSQ) incelendiğinde, bu değerlerin ortalamalarının sırasıyla 1.00 ve 0.99 olduğu ve her iki indeks için de 0.7-1.4 aralığını aşan maddelerin bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 4.9. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Maddelerinin Rasch Analiz Sonucu

Madde	Zorluk	Standart hata	Uyum İçi		Uyum Dışı	
			MNSQ	Z-STD	MNSQ	Z-STD
1	2.78	0.15	1.05	0.56	1.20	1.36
3	2.15	0.13	1.08	1.25	1.15	1.52
30	2.01	0.12	0.97	-0.43	1.01	0.19
29	1.95	0.12	1.06	1.05	1.19	2.24
14	1.49	0.11	1.13	3.02	1.21	3.41
20	1.15	0.11	1.00	0.08	0.99	-0.25
24	1.07	0.11	1.05	1.40	1.05	1.02
9	0.98	0.11	1.02	0.49	1.03	0.76
26	0.94	0.11	1.10	2.85	1.13	2.82
27	0.62	0.11	1.04	1.06	1.03	0.61
23	0.56	0.11	0.98	-0.58	0.97	-0.65
5	0.15	0.12	0.96	-0.81	0.93	-1.08
18	-0.07	0.12	0.92	-1.46	0.90	-1.42
2	-0.28	0.13	1.00	-0.01	0.98	-0.19
11	-0.34	0.13	0.99	-0.12	0.99	-0.03
15	-0.37	0.13	1.05	0.75	1.05	0.60
6	-0.46	0.13	0.94	-0.83	0.91	-0.93
12	-0.47	0.13	1.00	0.09	0.98	-0.13
17	-0.47	0.13	0.95	-0.65	0.91	-0.95
21	-0.49	0.13	0.97	-0.41	0.92	-0.75
16	-0.51	0.13	0.94	-0.82	0.91	-0.92
8	-0.58	0.13	1.00	-0.02	0.99	-0.05
10	-0.71	0.14	0.96	-0.48	0.95	-0.44
25	-0.71	0.14	0.98	-0.22	0.93	-0.55
33	-0.78	0.14	0.97	-0.32	0.95	-0.42
32	-0.87	0.14	1.02	0.25	0.88	-0.92
22	-0.91	0.15	0.93	-0.81	0.79	-1.66
28	-0.91	0.15	0.95	-0.54	0.93	-0.50
31	-0.93	0.15	1.04	0.43	1.07	0.57
13	-0.97	0.15	0.90	-1.05	0.76	-1.91
7	-1.31	0.17	1.00	0.05	0.99	-0.01
19	-1.45	0.17	1.00	0.02	1.11	0.65
4	-2.25	0.23	1.00	0.04	0.93	-0.18
Ortalama	0.00	0.13	1.00	0.12	0.99	0.05
Standart Sapma	1.17	0.02	0.05	0.99	0.11	1.21
Minimum	-2.25	0.11	0.90	-1.46	0.76	-1.91
Maksimum	2.78	0.23	1.13	3.02	1.21	3.41

5.TARTIŞMA

Çocuk cinsel istismarı milyonlarca çocuk üzerinde etkileri bulunan toplumsal bir problemdir (Kellogg, 2005). Türkiye’de çocuklara yönelik cinsel istismar yaygınlığı yıllara göre artış göstermektedir (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=98locale=tr>, Erişim tarihi: 15 Temmuz 2016). Bu artış çocukların cinsel istismar konusunda bilgilendirilmesi, eğitim programlarının geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır (Adalı, 2007). Ülkemizde yapılan çalışmalar incelendiğinde, daha çok istismarı tespit etmeye yönelik çalışmalar yapılmış ve bu doğrultuda çeşitli ölçüm araçları kullanılmıştır (Kapçı, 2004; Sofuoğlu ve ark., 2014; Koç ve ark., 2015), ancak çocukların istismar bilgisini değerlendiren bir ölçüm aracına rastlanılmamıştır. Oysa çocukları cinsel istismara karşı korunması çalışmalarının önündeki en önemli engel çocukların bu konudaki bilgi eksikliği olduğu için, çocukların bu konudaki bilgi düzeyinin belirlenmesi oldukça önemlidir (Calkin et al., 2015; Regnaut et al., 2015). Bu nedenle bu çalışmada, çocukların cinsel istismar bilgisini değerlendiren geçerli ve güvenilir bir ölçeğin Türkçe’ye uyarlanması amaçlanmıştır. Bu ölçeğin kullanılması ile çocukların istismar bilgi düzeyinin saptanması, bilgi açığının olduğu alanlara yönelik eğitim programlarının geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği’nin geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin bulguların tartışılması iki başlık altında yapılmıştır.

5.1. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği’nin Geçerlik Analizlerinin İncelenmesi

Geçerlik, ölçme aracının ölçülmek istenen özelliğe uygun olması, ölçümün doğru yapılması, verilerin ölçülmek istenen özelliği doğru ve tam olarak ölçebilmesidir (Şencan, 2005). Bir ölçek bu özelliklere sahipse ölçeğin geçerli olduğu söylenebilir. Ölçeğin kullanılabilmesi için öncelikle geçerlik katsayısının kabul edilebilir sınırlarda olması gerekir. Ancak ölçeğin değerlendirilmesi için tek başına geçerlik katsayısına bakmak yeterli değildir, güvenilirlik katsayıları ile birlikte yorumlanması gerekir (Ercan ve Kan, 2004). Ölçek geliştirmede sık kullanılan geçerlik türleri; kapsam geçerliği, mantıksal geçerlik, iç ölçüt geçerliği ve yapı geçerliğidir (Alpar, 2014; Esin, 2015).

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin öncelikli olarak dil geçerliği yapılmıştır. Dil geçerliği DSÖ'nün önerdiği ölçeklerin adaptasyon ve çeviri süreci prosedürünün basamaklarına (ileri çeviri, uzman paneli, geri çeviri, ön test, ölçeğin son hali ve belgelendirme) uygun olarak gerçekleştirilmiştir (http://www.who.int/substance_abuse/research_tools/translation/en/, Erişim tarihi: 16 Haziran 2017). Dil uyarlanmasıdaki önemli kriterlerden biri; çevirmenin nasıl seçildiği ve çevirinin nasıl yapıldığıdır (Aksayan ve Gözüm, 2002; Weeks ve ark., 2007; Yavuz ve ark., 2011; Çapık ve ark., 2018). Bu çalışmada ölçeğin İngilizce'den Türkçe'ye çevirisi, bir yeminli tercüman, bir mütercim tercüman ve bir tıbbi tercüman olmak üzere üç kişi tarafından yapılmıştır. Daha sonra bu çeviri tez danışmanı başkanlığında, bir çevirmen, üç uzman ve araştırmacının katılımı ile gerçekleştirilen uzman panelinde değerlendirilmiştir. Bu çalışmadaki konunun hassasiyetinden dolayı, uzman paneline davet edilen kişilerin seçimine özellikle dikkat edilmiştir. Bu doğrultuda çocuk cinsel istismarı konusunda uzman bir pediatrist, ölçek uyarlanması konusunda uzman bir öğretim üyesi ve İngilizce'ye hakim bir okutman ile çocuk cinsel istismarı ve ölçek uyarlanması konusunda eğitim alan araştırmacı ile danışmanı panelist olarak yer almıştır. Böylece uzman panelinde ÇİBÖ'nün maddelerinin çevirisi hem çocukların gelişim düzeyine, hem de kültürümüze uygunluğu açısından da tartışılabilmiş ve ölçeğin Türkçe versiyonu oluşturulmuştur. Uzman panelinde konuya hakim uzmanların yer alması dil geçerliğinin sağlanabilmesi bakımından çalışmayı güçlendirmektedir.

Ölçeğin geri çevirisi de, ölçeğin yeni oluşturulan versiyonunun kavramsal ve yapı olarak orijinali ile uygunluğunun gösterilebilmesi için önemlidir (Coster ve Mancini, 2015; Jesus ve Valente, 2016). Bu çalışmada ölçeği daha önce görmemiş, her iki dile hakim, anadili İngilizce olan bağımsız bir çevirmen tarafından tekrar İngilizce'ye çevrilmiştir. Ölçeğin İngilizce versiyonu, ölçeği geliştiren Leslie Maureen Tutty'e E-posta yoluyla gönderilmiş ve kendisinden ölçeğin bu halinin kavram ve yapı olarak orijinali ile uyumlu olup olmadığı konusunda görüş istenmiştir. Yazarın bazı ölçek maddelerinin anlamının tam karşılayabilmesi için bazı önerileri olmuş ve bu maddelerdeki anlam farklılıkları düzeltilebilmiştir. Böylece ölçeğin anlamsal eşdeğerliliği de sağlanmış, maddelerde yapılan değişiklikler konusunda panele katılan uzmanlar da bilgilendirilerek onayları alınmıştır. Bunun sonucunda ÇİBÖ'nün dil geçerliği sağlanmıştır. Ölçeği geliştiren yazardan görüş alınması ve önerilerinin

dikkate alınması dil geçerliğinin sağlanmasında ölçeğin güçlü yanları arasında yer almaktadır. Ayrıca çocukların ölçek maddelerini rahatlıkla anlayıp anlamadıklarını test etmek için, ölçeğin Türkçe versiyonu araştırma kriterlerine uyan 10 çocuğa uygulanmış, soruların anlaşılabilirliği belirlenmiş ve sonuç olarak ÇİBÖ'nün dil geçerliği sağlanmıştır.

Dil geçerliği tamamlanan ölçeğin kapsam geçerliği yapılmıştır. Kapsam geçerliği, ölçeğin tümünün ölçülmek istenen yapıya ne derece hizmet ettiği, ölçülmek istenen alanın temel unsurlarını içerip içermediği ile ilgilidir (Esin, 2014). Kapsam geçerliğinin saptanmasında, uzman görüşlerinin alınması kullanılan en etkili yöntemlerden biridir (Aksayan ve Gözüm, 2002). Bu çalışmada, ölçeğin kapsam geçerliğinin belirlenmesi için çocuklarla çalışma deneyimi olan uzmanlar tercih edilmiştir. Böylelikle ölçek maddelerinin çocuklar tarafından kolaylıkla anlaşılabilir anlaşılamayacağı ve kültürümüze uygunluğunun değerlendirmesinin daha etkin bir şekilde yapılması planlanmıştır. Uzman görüşleri ile değerlendirilen ölçek içerik analizinde; dil ifade madde içerik indeksinin 0.78'in, ölçek içerik geçerlik indeksinin ise 0.80 ve üzerinde olması beklenmektedir (Polit ve Beck, 2006). Bu çalışmada dil ifade madde içerik indeksi 0.98, kapsam uygunluğu açısından ise ölçek içerik indeksi 0.90 olarak hesaplanmış, bu sonuca göre uzmanların ölçek maddeleri ile ilgili olarak görüş birliğinde oldukları saptanmıştır. Uzmanlar arası görüş birliğinin sağlanması, ölçeğin bütününe ve her bir maddesinin ölçülmek istenen yapıyı değerlendirdiği, yani içerik geçerliğinin sağlandığı anlamına geldiği düşünülerek (Çapık ve ark., 2018), madde çıkarmadan çalışmaya devam edilmesine karar verilmiştir.

İç ölçüt geçerliği ise; her bir madde için, üst gruptaki yanıtlayıcıların madde puan ortalamaları ile alt gruptaki yanıtlayıcıların madde puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını ölçen istatistiksel bir analizdir ve t testi ile değerlendirilir. Bu analizde en yüksekte en düşüğe doğru sıralanan dağılımın alt %27 ve üst %27'lik grup ortalamalarının karşılaştırılması yapılır (Tezbaşaran, 2008). Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin iç ölçüt geçerliği analizi sonucunda, ölçeğin alt ve üst gruplarının ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bulunmuştur ($t=-33.27$, $p<0.05$). Bu durum, maddelere verilen yanıtlar toplamında, maddelerin iyi ayrıştırılabildiğini göstermektedir. Yapılan bu analizler sonucunda

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Türkiye'de çocukların bilgi düzeylerini incelemede geçerliği yüksek bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır.

5.2. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Güvenirlik Analizlerinin İncelenmesi

Güvenirlik, bir ölçüm aracındaki maddelerin aynı kavramsal yapıyı hatasız bir biçimde ölçmesidir (Arıkan, 2011). Güvenirlik, farklı zamanlarda yapılan ölçümlerin sonuçlarının tutarlı olması (Aksayan ve Gözüm, 2002; Ercan ve Kan, 2004), bir ölçüm aracına ait sonuçların aynı kavramsal yapıyı ölçen diğer ölçüm araçlarının sonuçları ile aynı olması ve farklı gözlemciler tarafından yapılan ölçüm sonuçlarının benzer olması esasına dayanır (Şencan, 2005). Geçerli bir ölçeğin, aynı zamanda güvenilir olması gerekmektedir, ancak güvenilir bir ölçek geçerli olmayabilir (Esin, 2015). Güvenirliğin belirlenmesinde bazı yöntemler kullanılmaktadır; iç tutarlık, eş değer formlar yöntemi, test-tekrar test yöntemi ve gözlemciler arası tutarlık (Gözüm ve Aksayan, 2003; Alpar, 2014; Büyüköztürk, 2016).

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin güvenirliliğini değerlendirmek amacıyla öncelikle ölçek ve alt boyutları için tanımlayıcı olarak ortalama değer, standart sapma, minimum ve maksimum değerler hesaplanmıştır. Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin genel puan ortalaması 21.80 ± 4.209 (8-32), uygun olmayan dokunma alt boyut ortalaması 15.77 ± 3.348 (6-24) ve uygun dokunma alt boyut puan ortalaması 6.03 ± 1.773 (0-9) olarak bulunmuştur. Ölçeğin orijinalinde uygun olmayan alt boyut puan ortalaması 19.0 ± 4.4 , uygun dokunma alt boyut puan ortalaması 7.7 ± 1.3 (Tutty, 1997); ölçeğin Yunanca diline uyarlanması çalışmasında uygun olmayan alt boyut puan ortalaması 13.58 ± 3.75 , uygun dokunma alt boyut puan ortalaması 6.98 ± 1.83 (Gangos et al., 2018); ölçeğin kullanıldığı başka bir çalışmada ise uygun olmayan alt boyut puan ortalaması 13.30 ± 3.84 , uygun dokunma alt boyut puan ortalaması 6.46 ± 1.72 (Pulido et al., 2015) olup, bu çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Aynı zamanda, bu araştırmada ölçek ve alt boyutları için standart hata değerlerinin küçük olması, ölçme aracının güvenirliliğinin bir göstergesidir (Coşkun, 2001; Yurdugül, 2006).

Ölçeğin güvenirliliğini değerlendirmek için tanımlayıcı analizlerden sonra iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. İç tutarlık katsayısı, ölçek uygulandıktan sonra, sonuçların analizi aşamasında belli yöntemlere göre ikiye ayrılması ile bunlar arasında elde edilen katsayıya denir. İç tutarlığın dayandığı temel görüş, ölçeğin bütününe ve alt

boyutlarına kadar aynı özelliği ölçmesidir (Esin, 2014). İç tutarlık hesaplamalarında sıklıkla Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı hesaplaması yapılır (Büyüköztürk ve ark., 2011; Alpar, 2014). Ancak dikotom yapılarda, yani “doğru-yanlış”, “evet-hayır”, “var-yok” gibi yapıdaki ölçeklerde iç tutarlılığın belirlenmesinde Kuder Richardson (KR) 20, 21 güvenilirlik katsayıları kullanılır. Dikotom ölçeklerde Cronbach Alfa ile Kuder-Richardson güvenilirlik katsayısı aynı değeri verir (Şencan, 2005; Tezbaşaran, 2008) ve bu katsayının 0.60 üzerinde olması beklenir (Turgut ve Baykul, 2010; Büyüköztürk, 2016). Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği KR 20 değeri 0.69 olarak hesaplanmış ve ölçeğin orta düzeyde güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır. Bu KR değeri, ölçeğin farklı dile uyarlandığı ve tüm maddelerinin kullanıldığı çalışmalardaki oranlara benzer çıkmıştır. Ölçeğin Hawaii diline uyarlama çalışmasında KR-20 değeri 0.68 (Baker et al., 2012); Fransızca diline uyarlama çalışmasında ise 0.78 (Daigneault et al., 2012) olarak bulunmuştur.

Ölçeğin kullanıldığı birçok çalışmada, ölçeğin, orijinalinde olduğu gibi sadece 24 maddelik uygun olmayan dokunma alt boyutu için iç güvenilirlik katsayısına bakılarak güvenilirliği test edilmiştir. Tutty tarafından yapılan 1997 çalışmasında, uygun olmayan dokunma alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı 0.87 olarak hesaplanmış, yapılan başka çalışmalarda da bu alt boyutun iç tutarlılık katsayısı 0.70 ila 0.87 arasında bulunmuştur (Alexander, 1998; Weir, 1999; Hébert et al., 2001; Sánchez Sánchez, 2006; Daigneault et al., 2012). Bu çalışmada uygun olmayan dokunma alt boyutunun KR 20 iç güvenilirlik katsayısı 0.64 ile yapılan diğer çalışmalardan daha düşük bulunmuştur. Bu çalışmada KR 20 iç tutarlılık güvenilirlik katsayıların diğer çalışmalara göre daha düşük çıkmasının nedeni olarak, bu çalışmadaki çocukların kültürel farklılık nedeniyle, bazı maddeleri anlamakta zorlandıkları veya bazı maddelerdeki uygun olmayan ifadeleri sorun olarak görmemelerinden kaynaklanabileceği düşünülebilir. Bu sonuçlar, bu ölçekte çocuklar için güvenli olmayan dokunuşlara odaklanan öğelerin, aynı yapıda ölçülemeyebileceğini gösterebilir. Nitekim yapılan Rasch analizi bu durumu açıklamakta ve çocukların zorlandığı maddeleri göstermektedir.

Bu çalışmada madde analizleri Rasch modeli kullanılarak yapılmıştır. Rasch ölçüm modelleri tek bir ölçek üzerinde hem kişileri hem de maddelerin değerlendirilmesini sağlar (Güler ve ark., 2018). Rasch modeli öncelikle dikotom tipi ölçeklerde, daha sonra likert tipi ölçeklerde ve en son da nitel çalışmalarda kullanılır hale gelmiştir

(Baker, 2001). Bu çalışmada çocukların cevaplamada zorlandıkları maddeleri belirlemek amacıyla ÇİBÖ'nün 33 maddesine Rasch analizi yapılmıştır. Ölçek maddeleri zorluk değerlerine göre en zor olandan en kolay olana doğru sıralanmıştır. Buna göre zorluk değerleri bakımından en zor olan maddelerin sırasıyla 1, 3, 30, 29, 14, 20, 24, 9 ve 26 nolu maddelerin olduğu görülmektedir. Çocukların bu maddeleri yanıtlarken zorlanmaların sebebi, maddelerin yeterince anlaşılır olmaması ya da kültüre uygun olmaması olabilir. Aynı zamanda, bu maddelerinin ifadesindeki yetersizliklerin yanı sıra, çocukların gelişimsel faktörlerinin de yanıtlamada zorlanmalarına neden olabileceği düşünülebilir. Bu dönemdeki çocuklar henüz somut düşünme döneminde içerisinde oldukları için, düşünme süreçleri çocuk tarafından gözlenebilen gerçek olayları değerlendirmeye daha uygundur, soyut kavramları ise etrafindakileri model alma yoluyla öğrenmelerine rağmen, henüz anlamlarını açıklayamazlar (<https://pedagojidernegi.com/cocugun-bilissel-zihinsel-gelisimi/>, Erişim tarihi: 31 Aralık 2018). Bu nedenle ölçek maddelerindeki kavramları anlamlandırmada ve uygun olmayan dokunuşları ayırt etmede zorlanmış olabilirler.

Bu çalışmada birinci madde olan 'Sırları her zaman saklamalısın' çocukların yanıtlamada en çok zorlandıkları ifadedir. Yukarıda bahsedildiği gibi somut düşünce evresinde olan çocukların sırlarla ilgili kavramlarda genel olarak zorlanmaları bunun nedeni olabilir. Çocukların, sırlarla ilgili yetersiz deneyim yaşamaları nedeniyle de, "iyi" veya "kötü" sırları ayırt etmekte zorluk yaşadıkları düşünülebilir (Gordon et al., 2014). Çünkü bu tür ayrımlar yapmak daha felsefi bir bakış açısı gerektirir (Anagnostaki et al., 2010). Başka ülkelerde yapılan araştırmalarda da (Weir, 1999; Gangos et al., 2018) çocukların sırlarla ilgili maddelerden düşük puan alması bu bakış açısını desteklese de, aynı zamanda toplumumuzda sır saklamanın önemli bir değer olarak vurgulanmasının da çocuklardaki kararsızlığın nedeni olabileceği düşünülmektedir. Türk kültüründe 'Açma sırrını dostuna, o da söyler dostuna', 'Kol kırılır yen içinde kalır' gibi atasözleri (Aksoy, 1993), bireyleri sır saklamaya teşvik etmektedir. İstismarcıların da çocuğa istismar eylemini başkalarına söylememeleri ve sır olarak saklamalarını istemeleri, çocukların kafa karışıklığına neden olabilmekte ve 'sır saklamak' çocuklar tarafından doğru kullanılmadığında çocuk istismarının ortaya çıkmasını geciktirebilmektedir (<http://imdat.org/wpcontent/uploads/2016/05/%C3%87OCUK%C4%B0ST%C4%B0SMARINAY%C3%96NEL%C4%B0KRAPOR.pdf> Erişim tarihi: 21 Aralık 2018).

Üçüncü madde olan ‘Bir kişinin yabancı olduğunu her zaman anlayabilirsin, çünkü onlar sana zarar verebilecek tehlikeli birine benzer’ ifadesi, 14. madde ‘Yabancılar diğer herkes gibi görünürler’ ve 29. madde ‘Çoğu insan yabancıdır ve yabancıların çoğu iyidir’ ifadeleri zorluk derecesi yüksek ifadelerdendir. Bu maddelerde geçen ‘yabancı’ kelimesini çocuklar yurtdışından gelen ‘turist’ olarak algılamış ve bunun sonucunda yabancıları tehlikeli olarak kabul etmemiş olabilirler. Yabancı yerine ‘tanımadığın kişi’ olarak bu maddelerin yeniden sorulması bu anlam kargaşasını ortadan kaldıracaktır. Türk kültüründe ‘misafirperverlik’ önemli değerlerden biri olduğu için, ülkemizde yurtdışından gelen kişilere genellikle sıcak, hoşgörülü ve yardımsever davranılır (Fırat, 2007). Aynı zamanda çocukların yabancılarla ve tanımadığı kişilere ilişkin ifadelerin uygun olup olmadıkları konusunda net bir fikir sahibi olamamaları, bu konuda bilgi açıkları olduğunu göstermesi açısından da önemlidir.

Otuzuncu madde ‘Tanıdığın birisi, hatta bir akraban bile, kafanın karışmasına neden olacak bir şekilde özel yerlerine dokunmak isteyebilir’, 20. madde ‘Sevdiğin biri bile sana kendini kötü hissettirecek şekilde dokunabilir’, 24. madde ‘Bazen, ailendeki biri sana hoşlanmayacağı bir şekilde dokunabilir’ ifadelerine de çocuklar cevap verirken zorlanmışlardır. Birbiriyle ilişkili olan bu maddeler, ölçek değerlendirmesine göre ‘doğru’ ifadeler olmasına karşın, çocukların bundan emin olamadıkları ortaya çıkmıştır. Bu ifadeler, ilkökul yaş grubundaki çocuklar için hem kültürel ve bağlamsal, hem de bilişsel olarak kafa karıştırıcı olduğu için zorlanmış olabilirler (Gangos et al., 2018) ya da çocukların yapılan direktifleri tam anlamadığı için bu maddelerdeki ifadelere katılmadığını belirtmek amacıyla, ‘yanlış’ seçeneğini işaretlemiş olabileceği düşünülebilir. Toplumumuzda çocukların yetişkinler tarafından daha çok dokunularak, hatta öpme, sıkma, makas alma, ısırma gibi fiziksel temas içeren bir şekilde sevilmesi oldukça yaygındır (Burkay, 2017). Çocuklar bu durumlarda, sevdiği ya da tanıdığı bir kişinin davranışlarından kendisini sevdiğini ya da istismar etmeye çalıştığını anlaması güçleşebilir. Dokuzuncu maddede yer alan ‘Eğer bisikletinden düşüp özel bölgelerini incitirsen, doktor veya hemşirelerin, giysilerinin altına bakmasında bir sakınca yoktur’ ifadesinde de çocuklar cevap vermekte zorlanmışlardır. Bunun özellikle kız çocukların özel bölgelerini göstermeye utandıklarından kaynaklanabileceği düşünülmüştür.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Türkçe'de geçerlik ve güvenirliğini değerlendirmek amacıyla yapılan analizler sonucunda;

- Türkçe'ye çevrilen ÇİBÖ'nün dil açısından özgün İngilizce formuna göre farklılık göstermediği ve çocuklar için istismar bilgi durumunu belirlemede eşdeğer olduğu sonucuna varılmıştır.
- Uzman görüşleri açısından, bu çalışmada dil ifade madde içerik indeksi 0.98, kapsam uygunluğu açısından ise ölçek içerik indeksi 0.90 olarak hesaplanmıştır. Bu açıdan uzmanların, ölçek maddelerindeki ifadelerin anlaşılır ve uygulanabilirliği açısından görüş birliğine vardığı görülmüştür. Bu durum içerik geçerliğinin sağlandığını göstermiştir.
- Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin iç ölçüt geçerliğinin değerlendirilmesinde alt ve üst grup ortalamaları arasında ileri düzeyde anlamlı fark olduğu ($t=-33.27$, $p<0.05$) ve iç ölçüt geçerliğinin sağlandığı saptanmıştır.
- Ölçeğin iç tutarlılık analizi sonucuna göre, ölçeğin tüm maddelerinin KR 20 iç güvenirlik katsayısı 0.69; uygun olmayan alt boyutu için 0.64 saptanmıştır. Bu sonuçlara göre ölçek orta düzeyde güvenilir olarak değerlendirilmiştir.
- Ölçeğin madde analizi olan Rasch analizinde, maddelerin uyum içi ve dışı indeks değerlerinin 0.7-1.4 aralığında olduğu ve Rasch modeline uygun oldukları belirlenmiştir.

Sonuç olarak çocuklarda, Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin geçerliği yüksek, güvenirliği ise orta düzeyde bir araç olduğu belirlenmiştir.

6.2. Öneriler

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Türkçe'de geçerlik ve güvenilir olarak değerlendirilmesi amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre;

- Bu çalışma, çocukların cinsel istismar kavramları hakkındaki bilgisini değerlendiren ve ülkemizde çok ihtiyaç duyulan bir Türkçe araç için umut verici sonuçlar vermektedir.
- Ancak elde edilen bulgular, ÇİBÖ'nün Türkçe versiyonunun daha fazla araştırılması ve geliştirilmesi gereğini ortaya koymaktadır.
- Tartışmada belirtildiği gibi, bu maddelerden bazıları diğer kültürel uyarlamalarda da düşük puanlar gösterse de, dil ve sözdizimindeki değişikliklerin olumlu bir etkisi olabilir.
- Bu uyarlamada önerilen kültürel tutarsızlıkları göz önünde bulundurarak, bu öğelerin daha odaklanmış bir incelemesinin yapılması, gelecekteki revizyonlar için önemli sonuçlar doğurabilir.
- Aynı zamanda Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin farklı yaş gruplarına ve daha geniş örneklem grubuna uygulanarak değişmezliğinin araştırılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Adalı N. 10-12 Yaş Grubu Çocuk İstismarı Ebeveyn ve Çocuk Bilgilendirme Çalışması. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Tezsiz Yüksek Lisans Programı Dönem Projesi, 2007, Ankara, (Proje Danışmanı: Doç. Dr. Gülsen Erden).

Akbaş GE. Farklı sosyoekonomik düzeydeki ergenlerin çocukluk dönemi istismar yaşantıları: Ankara Altındağ ve Çankaya örneği, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2014;25(2):75-96.

Aksayan S, Gözüm S. Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber II: Psikometrik özellikler ve kültürlerarası karşılaştırma. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, 2003;(5):3-14.

Aksayan S, Gözüm S. Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber I: ölçek uyarlama aşamaları ve dil uyarlaması. Hemşirelik Araştırma Geliştirme Dergisi, 2002;4(1):9-14.

Aksoy ÖM. Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. 7.basım, İnkılap Kitapevi Ltd. Şti., İstanbul; 1993, s:52-53.

Aktepe E, Işık A, Kocaman O, Eroğlu FÖ. Bir üniversite hastanesinde değerlendirilen cinsel istismar mağduru çocuk ve ergenlerin demografik ve klinik özellikleri, Yeni Sempozyum Dergisi, 2013; 51(2):115-120.

Alexander AD. The Assessment of a School-Based İntervention For The Prevention Of Child Sexual Abuse. Doctoral thesis, University of Toronto, 1998, Canada. (Accession No. 2008-08-08T20:03:40Z).

Alpar R. Spor ve Eğitim Bilimlerinden Örneklerle Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik-Güvenirlik. 3. basım, Detay Yayıncılık, Ankara; 2014, s:432-541.

Altınsu B. Çocuklara Bakım Veren Hemşirenin Çocuk İstismar ve İhmalini Tanıyabilmeleri, Yüksek Lisans Tezi, 2004, İstanbul.

Anagnostaki L, Wright MJ, Bouchier-Sutton AJ. The semantics of secrecy: Young children's classification of secret content. The Journal of Genetic Psychology, 2010; (171):279–299.

Arıkan R. Araştırma Yöntem ve Teknikleri. 1. basım, Nobel yayınevi, Ankara; 2011, s:93-7.

Ayaz M, Ayaz AB, Soylu N. Çocuk ve ergen adli olgularda ruhsal değerlendirme. Klinik Psikiyatri Dergisi, 2012; (15):33-40.

Bahar G, Savaş H, Bahar A. Çocuk istismarı ve ihmali: Bir gözden geçirme. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 2009;4 (12):52-65.

Baker CK, Gleason K, Naai R, Mitchell J, And Trecker C. In creasing knowledge of sexual abuse: a study with elementary school children in Hawai'i. Research On Social Work Practice, 2012; 23(2):167-178.

Baker FB. The basics of item response theory. ERIC Clearinghouse on Assessment and Evaluation, University of Maryland, College Park, 2001, s:5-136.

Ballı Ö. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesine Başvuran Çocuk istismarı ve ihmali Vakalarının Değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Bölümü, 2010, Adana.

Barth J, Bermetz L, Heim E, Trelle S, Tonia T. THA current prevalence of child sexual abuse World wide: a systematic review and meta-analysis. Int J Public Health. 2013;58(3):469-83. doi: 10.1007/s00038-012-0426-1.

Bentley H, O'Hagan O, Raff A, Bhatti I. How safe are our children? The most comprehensive overview of child protection in the UK, 2017;9-21. <http://www.esafetymatters.com/phocadownload/how-safe-children-2016-report-ilovepdf-compressed.pdf>.

Berberoğlu BÖ, Şahin F, İlhan MN, Çamurdan AD, Beyazova U. İki farklı sosyokültürel düzeyde uygulanan aile eğitim programının annelerin bilgi, tutum ve algıları üzerine etkisi. Poster Sunumu: 2. Uluslararası Katılımlı Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Sempozyumu; 2008; s:08-10; Ankara, Türkiye.

Berger LM. In come, family characteristics, and physical violence toward children. Child Abuse and Neglect, 2005; 29(2):107-133.

Bilge R. Aile içinde şiddet veya şiddete uğrayan çocukların okul yaşantılarında ortaya çıkan sorunlar ve çözüm önerileri. Çocuk ve Şiddet Çalıştayı, 2009;50-63.

Bilgin Ö. Cinsel İstismar Mağduru Çocukların Psiko-Sosyal Durumlarının İstismara Ait Özellikler Açısından Tanımlanması, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015, Konya (Danışman: Prof. Dr. Aliye Mavili).

Bilginer Ç, Hesapçioğlu ST, Kandil S. Çocukluk çağı cinsel istismarı: mağdur ve sanık açısından çok yönlü bakış. Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi, 2013;26 (1):55-64.

Birol L. Hemşirelik Süreci. 9. basım, Etki Yayınları, İzmir; 2009, s: 92-147.

Bond TG, ve Fox CM. Applying the Rasch model: Fundamental measurement in the human sciences (2nd ed.). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2007;29-235.

Borsa JC, Damásio BF, Bandeira DR. Cross-Cultural adaptation and validation of psychological instruments: Some considerations. Paidéia, 2012; 22(53):423–432.

Burkay İ. Çocuk yetiştirmede rol model. Bilgi Yurdu Gençlik Dergisi, 2017; (29):9.

Burton P, Ward CL, Artz L. The optimus study on child abuse, violence and neglect in South Africa. Cape Town: The centre for Justice and Crime Prevention, 2015;13-133.

Butcher JN, Mineka S, Hooley JM. Anormal Psikoloji. Çeviren: Gündüz O, 1. Basım, Kaknüs Yayınları, İstanbul; 2013, s:642-1200.

Bülbül SH, Ünlü E, Kırılı E, Altuğ Ü. Kırıkkale ilinde adölesanların aile içinde şiddete maruz kalma durumu. Poster Sunumu: 2. Uluslararası Katılımlı Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Sempozyumu; 2008; 08-10, Ankara.

Büyüköztürk Ş, Çakmak EK, Akgün ÖE, Karadeniz Ş, Demirel F. Verilerin Toplanması. İçinde: Büyüköztürk, Ş, editör. Bilimsel Araştırma Yöntemleri. 8. basım, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara; 2011, s:102-124.

Büyüköztürk Ş. Geçerlik ve Güvenirlik Analizinde Kullanılan Bazı İstatistikler. İçinde: Büyüköztürk Ş. Editör. Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. 22. basım, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara; 2016, s:179-194.

Calkin C, Fargo J, Jeglic E, Terry K. Blessed be the children: a case-control study of sexual abusers in the catholic church. Behav Sci Law, 2015; 33(4):580-594.

Carey PD, Walker JL, Rossouw W, Seedat S, Stein DJ. Risk indicators and psychopathology in traumatised children and adolescents with a history of sexual abuse. European Child Adolescent Psychiatry, 2008; 17(2):93-98.

Chen LP, Murad MH, Paras ML, Colbenson KM, Sattler AL, Goranson EN, et al. Sexual abuse and life time diagnosis of psychiatric disorders: Systematic review and meta-analysis. 2010; 85(7):618-629. doi: 10.4065/mcp.2009.0583.

Coster WJ, Mancini MC. Recommendations for translation and cross-cultural adaptation of instruments for occupational therapy research and practice. Revista de Terapia Ocupacional da Universidade de São Paulo, 2015; 26(1):50-57.

Coşkun H, Akbayrak N. Hastaların kliniklere kabul ve taburculuklarında hemşirelik yaklaşımlarının belirlenmesi. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 2001; 5(2): 63-68.

Çağdaş S. İstanbul ilinde sanayide çalışan çocukların karşılaştıkları istismar ve ihmaller, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, 2002, İstanbul.

Çapık C, Gözüm S, Aksayan S, Kültürlerarası ölçek uyarlama aşamaları, dil ve kültür uyarlanması: Güncellenmiş rehber. Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi, 2018;26(3): 199-210.

Çengel-Kültür E, Çuhadaroğlu-Çetin F, Gökler B. Demographic and clinical features of child abuse and neglect cases. The Turkish Journal of Pediatrics, 2007;(49):256-262.

Çıkılı Uytun M, Yılmaz R, Öztop DM, Özdemir Ç. Cinsel istismara uğrayan çocuk ve ergenlerin kendine zarar verme, intihar davranışı ve psikiyatrik bozukluklar açısından değerlendirilmesi. Adli Tıp Bülteni, 2016; 21(3):137-143.

Çolak B, İnanıcı MA, Yayıcı N. Çocukta ve adli hemşirelik. Hemşirelik Forumu, 2003; 6(6):7-13.

Çöpür M, Üneri ÖŞ, Aydın E, Bahalı MK, Tanıdır C, Güneş H, Erdoğan A, İstanbul ili örneklerinde çocuk ve ergen cinsel istismarlarının karakteristik özellikleri, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 2012;(13):46-50.

Dağlı ET, İnancı M.A. Hastane Temelli Çocuk Koruma Merkezleri İçin Başvuru Kitabı “İhmal ve istismara Uğrayan Çocuğa Bütüncül Yaklaşım, 1.Basım, Unicef-Fersa Ofset Matbaacılık, Ankara, 2011, s:34-220.

Daigneault I, Hebert M, McDuff P, Frappier JY. Evaluation of a sexual abuse prevention workshop in a multicultural, impoverished urban area. Journal of Child Sexual Abuse, 2012; 21(5):521–542.

Dallar Bilge Y, Taşar MA, Kılınçoğlu B, Özmen S, Tıraş Ü. Alt sosyoekonomik düzeye sahip anne-babaların çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi düzeyleri, deneyimleri ve kullandıkları disiplin yöntemleri. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 2013; (14):27-35.

DeMars C. Item response theory. Oxford, UK: Oxford University, 2010, s:5-144.

Dönmez YE, Soylu N, Özcan Ö, Yüksel T, Demir AÇ, Bayhan PÇ, ve Miniksar DY. Cinsel istismar mağduru çocuk ve ergen olgularımızın sosyodemografik ve klinik özellikleri. Journal of Turgut Ozal Medical Center, 2014; 21(1):44-48.

Ercan İ, Kan İ. Ölçeklerde güvenirlik ve geçerlik. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 2004; 30 (3):211-216.

Erkut S. Developing multiple language versions of instruments for intercultural research. Child Development Perspectives, 2010; 4(1):19–24.
<http://dx.doi.org/10.1111/j.1750-8606.2009.00111.x>.

Ersoy Ö. Cinsel gelişimle ilgili temel kavramlar ve okul öncesi dönemde cinsel eğitim. Editör: İ. Artan, Cinsel Gelişim ve Eğitim, 2. basım, Hedef CS yayıncılık, Ankara, 2014; s:10-28.

Erzurumluoğlu Z, ve Gözen D. Çocuk istismarı ve ihmali konusunda hemşirenin rolü. 1. Uluslararası Çocuk Koruma Kongresi, İstanbul, 2014; s:127.

Esin MN. Veri Toplama Yöntem ve Araçları Veri Toplama Araçlarının Güvenirlik ve Geçerliliği. Hemşirelikte Araştırma: Süreç, Uygulama ve Kritik. 2. Basım, Nobel Kitapevleri, İstanbul, 2015, s:193-232.

Esin NM. Veri Toplama Yöntem ve Araçları Veri Toplama Araçlarının Güvenirlik ve Geçerliliği. Hemşirelikte Araştırma. 1. Basım, Nobel Tıp Kitapevleri, Ankara, 2014, s:216-230.

Fergusson DM, McLeod GFH, Horwood LJ. Childhood sexual abuse and adult development al out comes: Findings from a 30-year longitudinal study in New Zealand. Child Abuse Negl, 2013; 37(9):664-74. doi: 10.1016/j.chiabu.2013.03.013.

Fırat N. Okul Kültürü ve Öğretmenlerin Değer Sistemleri. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Programı, Doktora Tezi, 2007, İzmir (Danışman Prof. Dr. Kemal Açıkgöz).

Fiş NP, Arman A, Kalaça S, Berkem M. Psychiatric evaluation of sexual abuse cases: A clinical representative sample from Turkey. Child Youth Serv Rev, 2010;(32):1285-1290.

Gangos CJ, Nega C. Apergi FS. Adaptation and psychometric evaluation of the children's knowledge of abuse questionnaire (CKAQ-RIII) in Greek elementary school children. Journal of Child Sexual Abuse, 2018;1-19. <https://doi.org/10.1080/10538712.2018.1538175>.

Gordon HM, Lyon TD, Lee K. Social and cognitive factors associated with children's secret-keeping for a parent. Child Development. 2014;85:2374–2388. doi: 10.1111/cdev.12301.

Gökçen C, Dursun OB. Bir eğitim hastanesi çocuk psikiyatri birimine gönderilen adli olguların incelenmesi. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 2012; (25): 238-243.

Göker Z, Aktepe E, Hesapçioğlu ST, Kandil ST. Cinsel istismar suçlusu olarak çocuk ve ergenler: Olgu serisi. *Klinik Psikiyatri*, 2009;(12): 141- 146.

Graham L, Rogers P, Davies M. Attributions in a hypothetical child sexual abuse case: Roles of abuse type, family response and respondent gender. *Journal of Family Violence*, 2007; (22):733-745.

Güler N, İlhan M, Taşdelen Teker G. İkili karşılaştırmalarla ölçekleme yöntemi ile rasch analizinden elde edilen ölçek değerlerinin karşılaştırılması, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2018;19 (1): 31-48. doi:10.17679/inuefd.400386.

Gündüz B, Gökçakan Z. Fiziksel istismar açısından üniversite öğrencilerinin problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2004;13:29-40.

Hébert M, Lavoie F, Piché C, Poitras M. Proximate effects of a child sexual abuse prevention program in elementary school children. *Child Abuse Neglect*, 2001; 25(4):505–522. doi:10.1016/s0145-2134(01)00223-x.

İmren SG, Ayaz AB, Yusufoglu C, Arman AR. Cinsel istismara uğrayan çocuk ve ergenlerde klinik özellikler ve intihar girişimi ile ilişkili risk etmenleri. *Marmara Medical Journal*, 2013; (26):11-16.

İşmen AE. Aile içi çocuk istismarı ölçek geliştirme çalışması. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2004;(1): 207-221.

Jesus LMT, Valente AR. Cross-cultural adaptation of health assessment instruments. 2016;1-5. Retrieved from <http://sweet.ua.pt/lmtj/lmtj/JesusValente2016.pdf>.

Kapçı EG. İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2004; 37:1–13.

Kara B, Biçer Ü, Gökalp A. Çocuk istismarı. Çocuk Hastalıkları ve Sağlığı Dergisi; 2004;47(2):140-151.

Katz C, ve Hamama L. Draw me every thing that happened to you: Exploring children's drawings of sexual abuse. Children Youth Services Review, 2013; 35(5):877-882.

Kellogg N. American academy of pediatrics committee on child abuse and neglect. The evaluation of sexual abuse in children. Pediatrics, 2005;116:506–12.

Keser N, Odabaş E, ve Elibüyük S. Ana-Babaların çocuk istismarı ve ihmali konusundaki bilgi düzeylerinin incelenmesi. Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi, 2010; 4(3):150-157.

Kır E. Çocuklara yönelik cinsel taciz ve istismara karşı önleyici eğitim çalışmaları. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 2013; (71):785-800.

Koç E, Şahin Ö, Güngör E, Dağlı Şahin F, Derman O. Çocuk istismarı ve ihmali önleme derneği gençlik kolu gönüllülerinin çocukluk dönemlerindeki istismar sıklığı. S T E D/ Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 2015;24(4):134.

Koparan T. ve Çataklı Ö. Ortaokul öğrencilerinin sayı duyularının okul türleri açısından incelenmesi. Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi, 2017;(5): 250-262.

Küçük S. Analyses of child sex abuse cases in turkey: a provincial case. Journal of Child Sexual Abuse, 2016; 25(3):262-275.

Kürklü A. Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeyleri. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011, Afyon (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nazlı Şensoy).

Oldfield D, Hays BJ, Megel ME. Evaluation of the effectiveness of project trust: An elementary school-based victimization prevention strategy. Child Abuse Neglect, 1996;20(9):821–832.

Ovayolu N, Uçan Ö, Serindağ S. Çocuklarda cinsel istismar ve etkileri. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 2007; 2(4):13-22.

Özer E, Bütün C, Beyaztaş FY, Engin A. Çorum Adli Tıp Şube Müdürlüğü'ne 2006-2007 yıllarında başvuran cinsel istismar mağduru çocuk olgularının değerlendirilmesi. Ç. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi, 2007;29(2): 51-55.

Öztop DB, Özcan ÖÖ. Cinsel istismar vakalarının sosyodemografik ve klinik özelliklerinin değerlendirilmesi. Yeni Sempozyum Dergisi; 2010;48:270-276.

Paras ML, Murad MH, Chen LP, Goranson EN, Sattler AL, Colbenson KM, Elamin MB, Seime RJ, Prokop LJ, Zirakzadeh A. Sexual abuse and life time diagnosis of somatic disorders: a systematic review and meta-analysis. JAMA. 2009;302(5):550-561.

Pereda N, Guilera G, Fornis M, Gómez-Benito J. THA prevalence of child sexual abuse in community and student samples: a meta-analysis. Clin Psychol Rev. 2009; 29(4):328-38.

Polat O. Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı: Tanımlar. 1.basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara; 2007, s:9-393.

Polit DF, Beck CT. The content validity index: Are you sure you know what's being reported? critique and recommendations. Nursing Health, 2006;29(5):489-497.

Pulido ML, Dauber S, Tully BA, Hamilton P, Smith MJ, Freeman K. Knowledge gains following a child sexual abuse prevention program among urban students: a cluster-randomized evaluation. American Journal of Public Health, 2015;105(7):1377-1350.

Putnam FW. Ten year research update review: child sexual abuse. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry. 2003; 42:269-278.

Radford L, Corral S, Bradley C, Fisher H, Bassett C, Howat N, Collishaw S. Child abuse and neglect in the UK today. The National Society for the Prevention of Cruelty to Children-NSPCC, 2011:39-67.

Rasch G. Probabilistic models for some intelligence and attainment tests. Chicago, ILMESA Press, 1980;545-550.

Regnaut O, Steenhouwer MF, Manaouil C, Gignon M. Risk factors for child abuse: levels of knowledge and difficulties in family medicine. A mixed method study. 2015;8:620. doi:10.1186/s13104-015-1607-9.

Sánchez AL, Sánchez F. Evaluación de un programa de prevención de abusos sexuales a menores en Educación Primaria. *Psicothema*, 2006; 18(1):1–8.

Sesar K, Šimić N, Barišić M. Multi-type childhood abuse, strategies of coping, and psychological adaptations in young adults. *Croatian Medical Journal*, 2010; 51(5):406-416.

SIECUS (Sexuality Information and Education Council of the United States), Guidelines for Comprehensive Sexuality Education. National Guidelines Task Force USA: Fulton Press, 2004; 21-26.

Sofuoğlu Z, Oral R, Aydın F, Cankardeş S., Kandemirci B., Koç F., ve diğerleri. Türkiye'nin üç ilinde olumsuz çocukluk çağı deneyimleri epidemiyolojik çalışması. *Türk Pediatri Arşivi*, 2014;49:47-56.

Soylu N, Alplaslan AH, Ayaz M, Esenyel S, Oruç M. Psychiatric disorders and characteristics of abuse in sexually abused children and adolescents with and without intellectual disabilities. *Research in Developmental Disabilities*, 2013; (34): 4334-4342.

Stevens G, Mascarenhas M, Mathers C. Global health risks: progress and challenges. *Bull World Health Organ*, 2009;87:646. doi:10.2471/BLT.09.070565.

Stewart C, Mezzich AC, Bang-Shuh D. Parental psychopathology and paternal child neglect in late childhood. *Journal of Child and Family Studies*, 2006; 15(5): 543–554.

Stoltenborgh M, VanIjzendoorn MH, Euser EM, Bakermans-Kranenburg MJA. Global perspective on child sexual abuse: meta-analysis of prevalence around the world. *Child Maltreat*, 2011; 16(2):79-101. doi: 10.1177/1077559511403920.

Şahin F, İşeri E, Paslı F, Demiral B, Çepik A, Akar T, Demiroğulları B, Gökçe E, Duyan Çamurdan A. Adolesan ve cinsel istismar. *Ulusal Adolesan Sağlığı Kongre Özet Kitabı*, 2006, s:266-267.

Şahin F. Çocuk İstismarının Tanımı, Epidemolojisi ve Multidisipliner Takım Yaklaşımının Önemi. Çocuk İstismarı ve İhmaline Multidisipliner Yaklaşım, 2. basım, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara; 2006, s:5-11.

Şencan H. Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenirlik ve Geçerlik. 1.basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara; 2005, s:56-63.

Şimşek Ş, Gençoğlan S. Cinsel istismar mağdurlarında istismar süresi ve sıklığı ile travma belirtileri arasındaki ilişkinin incelenmesi, Dicle Tıp Dergisi, 2014; 41 (1):166-171.

Şimşek Ş, Özatalay E, Fettahoğlu EÇ. Cinsel istismara uğramış çocuklarda ve ebeveynlerinde travma sonrası stres bozukluğu. Dicle Tıp Dergisi, 2011; 38(3):318-324.

Tang SS, Freyd JJ, Wang M. What do we know about gender in the disclosure of child sexual abuse. Journal of Psychological Trauma, 2007; 6(4):1-26.

Tezbaşaran AA. Likert Tipi Ölçek Geliştirme Klavuzu, 3. basım, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara; 2008, s:31-36.

Topçu S. Cinsel İstismar. 1.Basım, Phoenix Yayınevi, , Ankara; 2009, s:17–245.

Turgut MF, ve Baykul Y. Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. 2. basım, Cantekin Matbaası, Ankara, 2010, s: 424.

Tutty LM. Child sexual abuse prevention programs: Evaluating who do you tell. Child Abuse Neglect, 1997; 21(9):869–881.

Tutty LM. Therevised children's knowledge of abuse questionnaire: Development of a measure of children's under standing of sexual abuse prevention concepts. Social Work Research, 1995; 19(2):112-120.

Tüzer V, Akdağ HA. Çocuğunun derisini yolan anne: Bir olgu sunumu. Nöropsikiyatri Arşivi, 2010;47:263-266.

Uğur Ç, Şireli Ö, Esenkaya Z, Yaylalı H, Duman N.S, Gül B., Günay M, Kılıç HT, Gül H, Gürkan CK, Kılıç BG. Cinsel istismar mağdurlarının psikiyatrik değerlendirmesi ve izlemi: son dört yıllık deneyim. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 2012; 19(2):81-86.

Ulukol B. Çocuk İstismarına ve İhmaline Yaklaşım. 1.basım, Akademisyen Tıp Kitapevi, Ankara; 2014; 49-56.

Uslu Rİ, Kapçı EG. Türkiye’de çocukların cinsel sömürü ve cinsel istismarı-son 12 yılda yayınlanan araştırmaların sistematik değerlendirmesi, Alp Ofset Matbaacılık Ltd. Şti., Ankara; 2014, s:9-25.

Uslu Rİ. Çocuk İstismarına ve İhmaline Yaklaşım. Temel Bilgiler. 1. basım, Akademisyen Tıp Kitabevi, Ankara, 2014;37-40.

Uytun M, Öztop D. Cinsel istismar mağduru olan çocuk ve ergenlere konulan psikiyatrik tanılar ve uygulanan tedavilerin devamlılığının değerlendirilmesi, Yeni Sempozyum Dergisi, 2016; 54(3):18-24.

Walrath C, Ybarra M, Holden EW, Liao Q, Santiago R, Leaf P. Children with reported histories of sexual abuse: multiple perspectives to understand clinical and psychosocial profiles. Child Abuse Negl, 2003; (27):509-524.

Ward CL, Artz L, Leoschut L, Kassanje R, Burton P. Sexual violence against children in South Africa: a nationally representative cross-sectional study of prevalence and correlates. Lancet Glob Health. 2018;(6):460–8.

Weeks A, Swerissen H, Belfrage J. Issues Challenges and Solutions in Translating Study Instruments. Evaluation Review. 2007; 31(2):153-165.

Weir K. An exploratory study of pre schooler’s perceptions and understanding of concepts taught in the “feeling special, feeling safe” sexual abuse prevention program. (Master of Arts thesis, Massey University, New Zealand), Retrieved from Massey Research Online, 1999; 26-57.

Wood M, Archbold CA. Badtouches, gettingaway, and never keeping secrets: assessing student knowledge retention of the “Red Flag Green Flag People” program. *J InterpersViolence*; 2015;30(17):2999–3021. doi: 10.1177/0886260514554426.

Wright BD, Linacre M, Gustafson JE. Martin-Lof P. Reasonable mean-square fit values. *Rasch Measurement Transactions*, 1994; 8(3):370.

Yavuz B, Bal Yılmaz H, Karaman N. Kanserli çocuklarda uluslararası çocuk mukozit değerlendirme ölçeği Türkçe formunun geçerlik güvenirlik çalışması. *Türk Onkoloji Dergisi*; 2011; 26(4):157-162.

Yılmaz E. Çocuk istismarının önlenmesinde kullanılan programlar ve özellikleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2013;16:4.

Yurdugül H. Paralel, eşdeğer ve konjerik ölçmelerde güvenirlik katsayılarının karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2006;39(1):15-37.

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Kullanım İzin Yazısı

Kimden: Leslie Maureen Tutty [tutty@ucalgary.ca]

Gönderildi: 28 Nisan 2016 Perşembe 17:40

Kime: Ayse Meydanlioglu

Konu: RE: About CKAQ

Dear Ayse

I have attached the measure and scoring instructions. You have my permission to use the CKAQ.

Good luck in your work.

Leslie

Leslie M. Tutty, PhD
Professor Emerita,
Faculty of Social Work
University of Calgary
2500 University Dr. NW
Calgary, AB T2N 1N4
(403) 220-5942
tutty@ucalgary.ca

Etik Kurul Onayı

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ
KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

2017

KARAR

ETİK KURUL BİLGİLERİ	ETİK KURULUN ADI	Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu
	AÇIK ADRESİ:	Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı Morfoloji Binası A Blok 1. Kat No: A1-05 Kampüs /ANTALYA
	TELEFON	0 (242) 249 69 54
	FAKS	0 (242) 249 69 03
	E-POSTA	etik@akdeniz.edu.tr
	ETİK KURUL KODU	2012-KAEK-20
PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ UNVANI/ADI/SOYADI	Yrd.Doç.Dr.Ayşe MEYDANLIOĞLU	
ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	Çocuklar İçin İstismar Bilgi Anketi'nin Türkçe'ye Uyarlanması, Geçerlik ve Güvenirliliği	
KARAR BİLGİLERİ	Karar No: 177	Tarih: 22.03.2017
	Yukarıda bilgileri verilen çalışmanın yapılmasında bilimsel ve etik açısından sakınca olmadığına oy birliği ile karar verilmiştir.	
	Araştırmacıya çalışmalarında başarılar dileriz.	

Prof.Dr. Arzu TAŞKINBAĞIL
Klinik Araştırmalar Etik Kurul Başkanı

Öğr. Gör. Dr. M. Levent ÖZGÖNÜL
Başkan Yardımcısı

Prof. Dr. Murat CANPOLAT
Üye

Prof. Dr. Dilara İNAN
Üye

Prof. Dr. Necmiye HADIMIOĞLU
Üye

Prof. Dr. Selahattin KUMRU
Üye

Doç. Dr. Gülsüm Özge BAYSAL
Üye

Doç. Dr. Dijle KIPMEN KORGUN
Üye

Doç. Dr. Güz DURSUN
Üye

Yrd. Doç. Dr. Mehtap TÜRKAY
Üye

Yrd. Doç. Dr. Banu NUR
Üye

Dr. Ünal HÜLÜR
Üye (izinli)

Turgut ALTUN
Üye

Av. Mustafa AÇIKEL
Üye

Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü Yazılı İzin Yazısı

T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 98057890-20-E.6316641

04.05.2017

Konu : Anket Uygulaması

İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE
ANTALYA

Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Hemşireliği Yüksek Lisans Programı öğrencisi Esmâ SAKINMAZ'ın "Çocuklar İçin İstismar Bilgi Anketi'nin Türkçe'ye Uyarlanması, Geçerlik ve Güvenirliği" konulu araştırmasını, İlimiz Muratpaşa Kazım Şanöz İlkokulu, Hacı Hafize Saygan2 İlkokulu, Melahat Faraçlar İlkokulunda uygulama isteği ile ilgili 06/04/2017 tarih ve 12194 sayılı yazısı, İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma Değerlendirme ve İnceleme komisyonumuz tarafından, 28/04/2017 tarihinde incelenerek "Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerine Yönelik İzin ve Uygulama Genelgesi" esaslarına uygun olduğu tespit edilmiştir.

Komisyonumuzca, "Çocuklar İçin İstismar Bilgi Anketi'nin Türkçe'ye Uyarlanması, Geçerlik ve Güvenirliği" isimli araştırmasını, İlimiz Muratpaşa Kazım Şanöz İlkokulu, Hacı Hafize Saygan2 İlkokulu, Melahat Faraçlar İlkokulu'nun dördüncü sınıf öğrencilerine, Okul Müdürlüklerinin bilgisi, takibi ve sorumluluğunda, bahse konu Genelge ve çalışma takvimi doğrultusunda, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmaksızın yapılması,

Söz konusu araştırmanın bitimine müteakip; sonuç raporunun iki örneğinin CD ortamında Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosuna gönderilmesi kaydıyla uygulanması, Komisyonca uygun görülmüştür.

Makamlarımızca da uygun görüldüğü takdirde, Valilik Makamınının 23/02/2015 tarih ve 5347 sayılı yetki devrine göre olurlarınıza arz ederim.

Mehmet KARAKAŞ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR
04.05.2017

Yüksel ARSLAN
Vali a.
İl Milli Eğitim Müdürü

Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü
Soğuksu Mah. Hamidiye Cad. MERKEZ/ANTALYA
E-posta: projeler07@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Mehmet KARAKAŞ Md. Yrd.
Tel: (0 242) 238 60 00
Faks: (0 242) 238 61 11

Aydınlatılmış Onam Formu

Değerli velimiz,

Çocuklara yönelik istismar, maalesef günümüzde tüm dünyada ve ülkemizde oldukça sık rastlanan ve tartışılan bir konu olmasına karşın, çoğunlukla gizli kalmakta ve istismar olgularının çok az bir kısmı (yaklaşık %5-10) saptanabilmektedir. Bu duruma neden olan önemli faktörlerden biri, çocukların istismarın ne olduğu konusunda farkındalığının yeterli olmamasıdır. Çocukların, başkaları tarafından sergilenen uygun ve uygun olmayan davranışlar konusunda bilgilendirilmesi, kendilerini korumaları ve gerektiğinde yardım istemeleri için son derece önemlidir. Bu nedenle bu çalışmada, çocukların istismar hakkında bilgi düzeyini belirlemek üzere bir ölçüm aracı geliştirilmesi planlanmıştır. Bu amaçla, Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Hemşireliği Yüksek lisans öğrencisi olan Esmâ SAKINMAZ tarafından, Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlaması yapılacaktır. Bu ölçeğin amacı, çocukların iyi dokunuş ve iyi olmayan dokunuş hakkında bilgilerini değerlendirmektir. Bu çalışma için Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan ve Antalya İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır.

Ölçek araştırmacı tarafından sınıflarda uygulandıktan sonra iyi ve iyi olmayan dokunuşlar hakkında çocuklara kısa bir bilgilendirme yapılacak ve bu konuda bir afiş sınıflarına asılacaktır. Bu çalışmadan elde veriler bilimsel amaçla kullanılacaktır. Araştırmanın yürütülmesi sırasında herhangi bir konuda bilgi almak için aşağıda belirtilen kişilerle bağlantı kurmanız yeterli olacaktır. Çocuğunuzun çalışmaya katılımı için izin vermeniz, hem çocuğunuzun bu konuda duyarlılığını artıracak, hem de ileride yapılacak istismarı önleme programlarının etkinliğini değerlendirmede kullanılacak olan bu ölçeğin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce gönüllüye / katılımcıya verilmesi gereken bilgileri gösteren Aydınlatılmış Onam Formu adlı metni kendi anadilimde okudum. Bu koşullarla, söz konusu araştırmaya hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

Öğrencinin Adı-Soyadı:

Veli ya da Vasinin Adı- Soyadı:

İmzası:

Tarih:

Açıklamaları Yapan Araştırmacının Adı- Soyadı: Esmâ SAKINMAZ

Telefon: 0505 064 58 66

İmzası:

Tarih:

Çocuk Tanıtıcı Soru Formu

1-Okul no:
2-Yaş:
3-Cinsiyet: 1.Kız ( ) 2.Erkek ( )
4-Sınıf:
5-Sen dahil kaç kardeşsin:
6- Kaçınıcı çocuksun:
7- Annenin yaşı kaç?
8- Annenin en son bitirdiği okul nedir? 1) Okuma-yazma bilmiyor 2) Okuma-yazma biliyor3) İlkokul 4) Ortaokul 5) Lise 6) Üniversite ve üstü
9-Annem çalışıyor mu? 1) Çalışıyor 2) Çalışmıyor 3) Emekli
10-Annem çalışıyor ise mesleği nedir? .....
11-Babanın yaşı kaç?
12-Babanın en son bitirdiği okul nedir? 1) Okuma-yazma bilmiyor 2) Okuma-yazma biliyor 3) İlkokul 4) Ortaokul 5) Lise 6) Üniversite ve üstü
13-Baban çalışıyor mu? 1) Çalışıyor 2) Çalışmıyor 3) Emekli
14-Baban çalışıyor ise mesleği nedir? .....
15-Ailenin ekonomik durumu sence nasıl? 1) Düşük düzey 2) Orta düzeyde 3) Yüksek düzeyde
16-Evinizde kimlerle birlikte yaşıyorsun? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsin) 1) Anne 2) Baba 3) Kardeşler 4) Akraba (büyükanne, büyükbaba, dede, hala, teyze gibi) 5) Üvey anne 6) Üvey baba 7) Diğer (Açıklayınız.....)
17- Anaokulunu ve/veya kreşe gittin mi? 1) Sadece kreş 2) Sadece anaokulu 3) Kreş ve anaokulu

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği

Adım Esmâ Sakınmaz ve sizin yaşınızdaki çocukların farklı dokunma şekilleri hakkında ne düşündüğünüzü öğrenmek istiyorum.

En az 3 farklı dokunma şekli olduğunu biliyor muydunuz? Bazen biri size dokunduğunda kendinizi iyi hissedersiniz – bunlar iyi dokunmalardır – kucaklama ve sırtı hafif sıvazlama gibi. Bazı dokunuşlar kötü hissettirir – çimdikleme ve ısırma gibi. Bunlar incitir ve kendini rahatsız hissettirirler. Hoşlanmadığınız birinin öpmesi bile kötü dokunmaya girebilir. Bazen de bazı dokunuşlar kafa karıştırıcıdır – yani dokunuşun iyi mi yoksa kötü mü olduğuna karar vermek zordur. Örneğin, sevdiğiniz biri sizi kucaklar, fakat gereğinden fazla sıkabilir. Bir dokunuşun size ne hissettirdiğini siz bildiğiniz için iyi ya da kötü olup olmadığına karar verecek kişi de sizsiniz.

Bilmenizi istediğim diğer nokta özel bölgeler konusudur. Özel bölgeler, vücudunuzda mayonuzun örttüğü bölgelerdir.

Size farklı dokunma şekilleri hakkında birkaç soru soracağım. Bu bir sınav değildir ve bir not almayacaksınız. Lütfen soruları sadece doğru olduğunu düşündüğünüz şekilde cevaplayınız. Soruları size sesli şekilde okuyacağım; eğer cevabın Doğru olduğunu düşünüyorsanız “Doğru”, cevabın “Doğru olmadığını” ya da “Yanlış olduğunu” düşünüyorsanız “Yanlış”, emin değilseniz “Bilmiyorum” kutucuğuna “X” koyarak işaretleyiniz.

Maddeler	Değerlendirme		
	Doğru	Yanlış	Bilmiyorum
1. Sırları her zaman saklamalımsın.			
2. Sevdiğin birinin sana sarılmasında bir sakınca yoktur			
3. Bir kişinin yabancı olduğunu her zaman anlayabilirsin, çünkü onlar sana zarar verebilecek tehlikeli birine benzer.			
4. Çocukların çoğu, gece yatmadan önce anne ve babasından bir öpücük almayı sever, yani bu iyi bir dokunuştur.			
5. Bazen bir yetişkine “hayır” demende bir sakınca yoktur.			

6. Birisi sana hoşlanmadığın bir şekilde dokunduğunda “hayır” deyip uzaklaşmada bir sakınca yoktur.			
7. Birisi seni tanıdığını söylese bile, eğer sen onu tanıyorsan, o kişi yabancıdır.			
8. Kucaklaşmalar ve gıdıklamalar fazla uzun sürerse, kötü dokunuşlara dönüşebilir.			
9. Eğer bisikletinden düşüp özel bölgelerini incitirsen, doktor veya hemşirelerin, giysilerinin altına bakmasında bir sakınca yoktur.			
10. Eğer birisi sana hoşlanmadığın bir şekilde dokunursa, bunu güvendiğin birine söylemelisin.			
11. Eğer arkadaşın, elindeki tek şekerini onunla paylaşmazsan seninle artık arkadaş olmayacağını söylese, şekeri ona vermelisin.			
12. Eğer birisi sana hoşlanmadığın bir şekilde dokunursa, bu senin hatandır.			
13. Eğer birinin sana dokunma şeklinden hoşlanmazsan, “hayır” demende bir sakınca yoktur.			
14. Yabancılar diğer herkes gibi görünürler.			
15. Eğer bir yetişkin sana bir şey yapmanı söylese, onu her zaman yapmak zorundasın.			
16. İlk başlarda kendinizi iyi hissettiren bazı dokunuşlar, daha sonra kafa karıştırıcı hale gelebilir.			
17. Bir dokunuşun iyi olup olmadığı konusunda kendi hislerine güvenebilirsin.			
18. Sevdiğin bir yetişkinin sana sarılmasında herhangi bir sakınca yoktur.			
19. Okuldaki belalı bir çocuk sana bir şey yapmanı emrederse, bunu yapman daha iyi olur.			
20. Sevdiğin biri bile sana kendini kötü hissettirecek şekilde dokunabilir.			
21. Okulda iyi bir şey yaptığında, sevdiğin bir öğretmenin sırtına hafifçe dokunması, iyi bir dokunuştur.			
22. Hoşlansan da hoşlanmasan da yetişkinlerin sana dokunmasına izin vermelisin.			
23. Eğer birisi sana kendini iyi hissettirmeyecek şekilde dokunursa, birileri sana inanmaya kadar bunu anlatmaya devam etmelisin.			
24. Bazen, ailendeki biri sana hoşlanmayacağı bir şekilde dokunabilir.			

25. Erkek çocuklar, birinin onların özel yerlerine dokunması konusunda endişe etmek zorunda değildir.			
26. Eğer annen senin daha önce tanışmadığın bir komşunuzla karşılaşır ve konuşmaya başlarsa, senin de onunla konuşmada bir sakınca yoktur.			
27. Eğer bir arkadaşının babası, kaybolan kedisini aramak için senden yardım isterse, hemen onunla gidip, ona yardım etmelisin.			
28. Eğer okulunda en iyi resim yarışmasını kazanırsan ve sevdiğin bir komşu, seni tebrik etmek için sana kısacık sarılırsa, bu iyi bir dokunuştur.			
29. Çoğu insan yabancıdır ve yabancıların çoğu iyidir.			
30. Tanıdığın birisi, hatta bir akrabası bile, kafanın karışmasına neden olacak bir şekilde özel yerlerine dokunmak isteyebilir.			
31. Kıyafetlerini çıkarıp yatma vakti olmadığı halde, eğer bakıcın/seninle ilgilenen kişinin giysilerini çıkarmanı isterse, bunu yapmak zorundasın.			
32. Eğer sen banyo yaparken içeri biri girerse ve sen bundan rahatsız olursan, sadece sessiz kalmalısın.			
33. Eğer bir alışveriş merkezinde aileni kaybedersen, yabancı olsalar bile bir satış elamanı ya da güvenlik görevlisinden yardım istemende bir sakınca yoktur.			

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği Orjinal Hali

CHILDREN'S KNOWLEDGE OF ABUSE QUESTIONNAIRE (CKAQ)

INSTRUCTIONS

My name is _____ and I need your help in finding out what kids your age think about different kinds of touching.

Did you know that there are at least 3 different kinds of touches? Sometimes you feel good when someone touches you - those are good touches - like hugs and gentle pats on the back. Some touches feel bad - like pinches and bites. They hurt or feel uncomfortable. Even kisses from someone you don't like can be bad touches. Sometimes touches are confusing - that's when it's hard to decide if they are good or bad. For example, someone you like might give you a hug, but they might squeeze too hard. You are the one to decide if a touch is good or bad, because you know how it feels for you.

The other word I want to make sure you understand is private parts. Private parts are the areas of your bodies that your bathing suit covers.

I'm going to ask you some questions about different kinds of touches. This is not a test for school: you won't get a mark on your report card based on how you do today. Please just answer the questions the way you think is correct. I'm going to read the questions out loud and I'd like you to write "T" if you think the answer is True, "NT" if you think the answer is Not True or False, and put a "?" if you are not sure.

CKAQ-Revision III

I.D. Number: _____ Age: _____ Boy or Girl _____

Please answer T for “True”, NT for “False”, and “?” for “Don’t Know”, to the following questions:

- _____ 1. You always have to keep secrets.
- _____ 2. It’s OK for someone you like to hug you.
- _____ 3. You can always tell who's a stranger - they look mean.
- _____ 4. Most kids like to get a kiss from their parents before they go to bed at night, so, for them, that would be a good touch.
- _____ 5. Sometimes it’s OK to say “no” to a grown-up.
- _____ 6. It’s OK to say “no” and move away if someone touches you in a way you don’t like.
- _____ 7. Even if someone say that they know you, if you don’t know them, they’re a stranger.
- _____ 8. Even hugs and tickles can turn into bad touches if they go on too long.
- _____ 9. If you fell off your bike and hurt your private parts, it would be OK for a doctor or nurse to look under your clothes.
- _____ 10. If someone touches you in a way you don’t like, you should tell someone you trust.
- _____ 11. If your friend says he won’t be your friend any more if you don't give him your last piece of candy, then you should give it to him.
- _____ 12. If someone touches you in a way you don’t like, it’s your own fault.
- _____ 13. If you don’t like how someone is touching you, it’s OK to say “no”.
- _____ 14. Strangers look like ordinary people.
- _____ 15. If a grown-up tells you to do something you always have to do it.
- _____ 16. Some touches start out feeling good, then turn confusing.
- _____ 17. You can trust your feelings about whether a touch is good or bad.
- _____ 18. It's OK to have a hug from a grown-up you like.

- _____ 19. If a mean kid at school orders you to do something, you had better do it.
- _____ 20. Even someone you like could touch you in a way that feels bad.
- _____ 21. A pat on the back from a teacher you like after you've done a good job at school is a good touch.
- _____ 22. You have to let grown-ups touch you whether you like it or not.
- _____ 23. If someone touches you in a way that does not feel good, you should keep on telling until someone believes you.
- _____ 24. Sometimes someone in your family might touch you in a way you don't like.
- _____ 25. Boys don't have to worry about someone touching their private parts.
- _____ 26. If you're walking down the street with your mother and she starts talking to a neighbour you have not met before, it's OK to talk with them too.
- _____ 27. If a friend's dad asks you to help him find their lost cat, you should go right away with him and help.
- _____ 28. If you won a contest for drawing the best picture in your school and a neighbour you liked gave you a quick hug to congratulate you, that would be a good touch.
- _____ 29. Most people are strangers and most strangers are nice.
- _____ 30. Someone you know, even a relative, might want to touch your private parts in a way that feels confusing.
- _____ 31. If your baby-sitter tells you to take off all your clothes but it's not time to get undressed for bed, you have to do it.
- _____ 32. If someone walks in while you are having a bath, and you feel uncomfortable, you should just keep quiet.
- _____ 33. If you get separated from your parents in a shopping mall, it's OK to ask a sales clerk or a security guard for help, even if they are strangers.

CKAQ-Revision III¹

SCORING FORMAT

Scoring Instructions: Score 1 for a correct response, 0 for incorrect or Don't Know (although it may be of interest to identify what items children admit that they don't know).

Note that there are two subscales: Inappropriate Touch (I) and Appropriate Touch (A).

Correct   Subscale   I or A

Answers

F	I	1. You always have to keep secrets.
T	A	2. It's OK for someone you like to hug you.
F	I	3. You can always tell who's a stranger - they look mean.
T	A	4. Most kids like to get a kiss from their parents before they go to bed at night, so, for them, that would be a good touch.
T	I	5. Sometimes it's OK to say "no" to a grown-up.
T	I	6. It's OK to say "no" and move away if someone touches you in a way you don't like.
T	I	7. Even if someone say that they know you, if you don't know them , they're a stranger.
T	I	8. Even hugs and tickles can turn into bad touches if they go on too long.
T	A	9. If you fell off your bike and hurt your private parts, it would be OK for a doctor or nurse to look under your clothes.
T	I	10. If someone touches you in a way you don't like, you should tell someone you trust.
F	I	11. If your friend says he won't be your friend any more if you don't give him your last piece of candy, then you should give it to him.
F	I	12. If someone touches you in a way you don't like, it's your own fault.

---

¹ © Leslie M. Tutty 2003

- T I 13. If you don't like how someone is touching you, it's OK to say "no".
- T I 14. Strangers look like ordinary people.
- F I 15. If a grown-up tells you to do something you always have to do it.
- T I 16. Some touches start out feeling good then turn confusing.
- T I 17. You can trust your feelings about whether a touch is good or bad.
- T A 18. It's OK to have a hug from a grown-up you like.
- F I 19. If a mean kid at school orders you to do something you had better do it.
- T I 20. Even someone you like could touch you in a way that feels bad.
- T A 21. A pat on the back from a teacher you like after you've done a good job at school is a good touch.
- F I 22. You have to let grown-ups touch you whether you like it or not.
- T I 23. If someone touches you in a way that does not feel good you should keep on telling until someone believes you.
- T I 24. Sometimes someone in your family might touch you in a way you don't like.
- F I 25. Boys don't have to worry about someone touching their private parts.
- T A 26. If you're walking down the street with your mother and she starts talking to a neighbour you have not met before, it's OK to talk with them too.
- F I 27. If a friend's dad asks you to help him find their lost cat, you should go right away with him and help.
- T A 28. If you won a contest for drawing the best picture in your school and a neighbour you liked gave you a quick hug to congratulate you, that would be a good touch.
- T A 29. Most people are strangers and most strangers are nice.
- T I 30. Someone you know, even a relative, might want to touch your private parts in a way that feels confusing.

- F I 31. If your baby-sitter tells you to take off all your clothes but it's not time to get undressed for bed, you have to do it.
- F I 32. If someone walks in while you are having a bath, and you feel uncomfortable, you should just keep quiet.
- T A 33. If you get separated from your parents in a shopping mall, it's OK to ask a sales clerk or a security guard for help, even if they are strangers.

Araştırmacının Katıldığı Sempozyum ve Kurslar

KATILIM BELGESİ

Sayın *Esm* *S*AKINMAZ

Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi tarafından 10 Mayıs 2018 tarihinde düzenlenen "Çocuk İstismarının Önlemesinde Multidisipliner Yaklaşım Sempozyumu"na katılmıştır.

Prof. Dr. Ayşegül İŐLER DALGIÇ
Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Sebahat GÖZÜM
Akdeniz Üniversitesi
Hemşirelik Fakültesi Dekanı

KATILIM BELGESİ

Esm *S*akinmaz

HASUDER tarafından 13.11.2018 tarihinde Antalya'da düzenlenen

"ÖZ BİLDİRİM ÖLÇEKLERİNİN KÜLTÜREL UYARLAMASI

VE KLASİK PSİKOMETRİK ANALİZLER"

kursuna katılmıştır.

Prof. Dr. Erhan ESER
Kurs Koordinatörü

Prof. Dr. Türkan GÜNAY
HASUDER YK Başkanı

Bilgilendirme Afışı

DOKUNMA ŞEKİLLERİNİ ÖĞRENİYORUM

Uygun olan dokunuş

- Birinin size dokunduğunda kendinizi iyi hissettiğiniz dokunmalardır.
- Örneğin; kucaklama ve sırtı sıvazlama gibi.

Uygun olmayan dokunuş

- Kendini kötü hissetmene neden olan dokunuşlardır.
- Örneğin; cimcikleme, ısırma, hoşlanmadığın birinin öpmesi.

Kafa karıştırıcı dokunuş

- Bazen dokunuşun iyi mi, kötü mü olduğuna karar vermek zordur.
- Örneğin; sevdiğin birinin seni kucaklarken gereğinden fazla sıkması.

UNUTMA!!!!

Bir dokunuşun sana ne hissettirdiğini en iyi sen bileceğin için, bu dokunuşun iyi olup olmadığına da kendin karar vermelisin.

NASIL DAVRANMALIYIM?

- Sevdiğin birinin sana sarılması iyi bir dokunuştur.
- Ancak, sevdiğin birisi bile sana kendini kötü hissettirecek ve hoşlanmadığın bir şekilde dokunabilir.
- Buna izin vermemelisin, **"HAYIR"** deyip uzaklaşmalısın.
- Eğer birisi sana hoşlanmadığın bir şekilde dokunursa, **bunu saklamamalısın, mutlaka birilerine söylemelisin.**
- Birisi sana hoşlanmayacağı bir şeyi yapmanı isterse, **bunu yapmak zorunda değilsin.**
- Arkadaşlarına ve yetişkinlere gerektiğinde **'HAYIR'** demende bir sakınca yoktur.
- Anne babanın karşılaşıp sohbet ettiği bir komşunuzla, sen de konuşabilirsiniz.
- Ancak, ailenin haberi olmadan yardım etmek için bile **kimseyle gitmemelisin.**
- Kaybolduğunda bir satış elamanı ya da güvenlik görevlisinden **yardım istemende bir sakınca yoktur.**

NELERE DİKKAT ETMELİYİM?

- Çoğu insan yabancısıdır ve **yabancıların çoğu iyidir.**
- Biri sana seni tanıdığını söylese, **eğer sen onu tanıımıyorsan, o kişi yabancısıdır.**
- Tehlikeli görünmeyen sıradan bir yabancı insan, hatta sevdiğin birisi bile, sana kendini kötü hissettirecek bir şekilde **dokunmak isteyebilir.**
- Birisi sana hoşlanmadığın bir şekilde dokunursa, **bu senin hatan değildir.**
- Seni tebrik etmek için bir öğretmenin veya komşunun **sırtına hafifçe dokunması ve kısıcak sarılması** iyi bir dokunuştur.
- Ancak kucaklaşmalar ve gıdıklamalar bile, **fazla uzun sürerse** kötü dokunuşlara dönüşebilir.
- Özel bölgeler, vücudunda mayonun örttüğü bölgelerdir.
- Erkek çocuklar da kızlar gibi birilerinin onların **özel bölgelerine dokunmasına izin vermemelidir.**
- Fakat sağlık ve temizlik amacıyla özel bölgelerini anne-babanın veya doktor-hemşirenin görmesinde/dokunmasında **bir sakınca yoktur.**

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeğini Geri ve İleri Çevirenlerin Listesi

İngilizce'den Türkçe'ye çeviri yapan uzmanlar;

Adı-Soyadı	Ünvanı
Ahmet Bilici	Yeminli Tercüman
Vahdettin Kurt	Tıbbi tercüman
Esin Ak	Mütercim Tercüman

Türkçe'den İngilizce'ye çeviri yapan uzman;

Adı-Soyadı	Ünvanı
Philip Smith	Emekli Öğretim Üyesi

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği-İleri Çevirisi

1. Sırları her zaman saklamalısın.
2. Sevdiğin birinin sana sarılmasında bir sakınca yoktur.
3. Bir kişinin yabancı olduğunu her zaman tanıyabilirsin, çünkü onlar kötü görünürler.
4. Çoğu çocuk, gece yatmadan önce anne ve babasından bir öpücük almayı sever, yani bu onlar için iyi bir dokunuştur.
5. Bazen bir yetişkine “hayır” demekte bir sakınca yoktur.
6. Biri sana istemediğin bir şekilde dokunduğunda “hayır” deyip uzaklaşmada bir sakınca yoktur.
7. Biri seni tanıdığını söylese bile, eğer **sen onu** tanımıyorsan, o kişi yabancıdır.
8. Kucaklaşmalar ve gıdıklamalar bile fazla uzun sürerse, kötü dokunuşlara dönüşebilir.
9. Eğer bisikletinden düşüp özel bölgelerini incitirsen, doktor veya hemşirelerin, giysilerinin altına bakmasında bir sakınca yoktur.
10. Eğer biri sana istemediğin bir şekilde dokunursa, bunu güvendiğin birine söylemelisin.
11. Eğer arkadaşın, kalan son şekerini onunla paylaşmazsan seninle artık arkadaş olmayacağını söylese, şekeri ona vermelisin.
12. Eğer biri sana istemediğin bir şekilde dokunursa, bu senin hatandır.
13. Eğer birinin sana dokunma şeklinden rahatsız olursan, “**hayır**” demende bir sakınca yoktur.
14. Yabancılar, sıradan insanlar gibi görünür.
15. Eğer bir yetişkin sana bir şey yapmanı söylese, onu her zaman yapmak zorundasın.
16. Bazı dokunuşlar başlangıçta güzel hissettirebilir, daha sonra kafa karıştırıcı hale gelebilir.
17. Bir dokunuşun iyi mi yoksa kötü mü olduğu konusunda kendi hislerine güvenebilirsin.
18. Sevdiğin bir yetişkinin sana sarılmasında herhangi bir sakınca yoktur.

19. Okuldaki tehlikeli bir çocuk sana bir şey yapmanı emrederse, bunu yapman daha iyi olur.
20. Sevdiğin birinin dokunuşu bile rahatsız edici olabilir.
21. Okulda iyi bir şey yaptığında, sevdiğin bir öğretmenin sırtını hafifçe okşaması, iyi bir dokunuştur.
22. Hoşlansan da hoşlanmasan da yetişkinlerin sana dokunmasına izin vermelisin.
23. Eğer birisi sana kendini iyi hissettirmeyecek bir şekilde dokunursa, biri sana inanıncaya kadar bunu anlatmaya devam etmelisin.
24. Bazen, ailedeki biri sana hoşlanmayacağı bir şekilde dokunabilir.
25. Erkekler, birinin onların özel yerlerine dokunması konusunda endişe etmek zorunda değildir.
26. Eğer annenle sokakta yürürken, annen senin daha önce tanışmadığın bir komşuyla konuşmaya başlarsa, senin de onlarla konuşmada bir sakınca yoktur.
27. Eğer bir arkadaşının babası, kaybolan kedisini aramak için senden yardım isterse, hemen onunla gitmelisin ve ona yardım etmelisin.
28. Eğer okulunda en iyi resim yarışmasını kazanırsan ve sevdiğin bir komşu, seni tebrik etmek için sana kısacık sarılırsa, bu iyi bir dokunuştur.
29. Çoğu insan yabancıdır ve çoğu yabancı iyidir.
30. Tanıdığın birisi, hatta bir akraba bile, kafanın karışmasına neden olacak bir şekilde özel yerlerine dokunmak isteyebilir.
31. Kıyafetlerini çıkarıp yatma vakti olmamasına rağmen, eğer bakıcın giysilerini çıkarmanı isterse, bunu yapmak zorundasın.
32. Eğer sen banyo yaparken içeri biri girerse ve sen kendini rahatsız hissedersen, sadece sessiz kalmalısın.
33. Eğer bir alışveriş merkezinde aileden ayrı düşersen, yabancı olsalar bile bir satış elamanı ya da güvenlik görevlisinden yardım istemende bir sakınca yoktur.

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği Uzman Panelinde Yer Alan Kişilerin İsim Listesi

Prof. Dr. Sebahat GÖZÜM	Akdeniz Üniversitesi- Halk Sağlığı Hemşireliği AD
Dr. Öğr. Üyesi Sevtap VELİPAŞAOĞLU GÜNEY	Akdeniz Üniversitesi Hastanesi- Sosyal Pediatri Uzmanı
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe MEYDANLIOĞLU	Akdeniz Üniversitesi- Halk Sağlığı Hemşireliği AD
Okutman Esra DÖNÜŞ	Akdeniz Üniversitesi- Yabancı Diller Yüksekokulu
Araştırmacı Esmâ SAKINMAZ	Akdeniz Üniversitesi- Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği Uzman Paneli Raporu

ÇOCUKLAR İÇİN İSTİSMAR BİLGİ ANKETİ DİL GEÇERLİLİĞİ UZMAN PANELİ RAPORU

Tarih: 10.04.2017

ANKET'İN MADDELERİ
1. You always have to keep secrets.
1. Sırları her zaman saklamalısın.
2. It's OK for someone you like to hug you.
2. Sevdiğin birinin sana sarılmasında bir sakınca yoktur.
3. You can always tell who's a stranger - they look mean.
3. Bir kişinin yabancı olduğunu her zaman tanıyabilirsin, çünkü onlar kötü görünürler.
3. Bir kişinin yabancı olduğunu her zaman tanıyabilirsin, çünkü onlar herkesten tehlikeli/kötü görünürler.
4. Most kids like to get a kiss from their parents before they go to bed at night, so, for them, that would be a good touch.
4. Çoğu çocuk, gece yatmadan önce anne ve babasından bir öpücük almayı sever, yani bu onlar için iyi bir dokunuştur.
5. Sometimes it's OK to say "no" to a grown-up.
5. Bazen bir yetişkine "hayır" demekte bir sakınca yoktur.
6. It's OK to say "no" and move away if someone touches you in a way you don't like.
6. Biri sana istemediğin bir şekilde dokunduğunda "hayır" deyip uzaklaşmada bir sakınca yoktur.
Biri sana hoşlanmadığın bir şekilde dokunduğunda "hayır" deyip uzaklaşmada bir sakınca yoktur.
7. Even if someone say that they know you, if you don't know them, they're a stranger.
7. Biri seni tanıdığını söylese bile, eğer sen onu tanımiyorsan, o kişi yabancıdır.
8. Even hugs and tickles can turn into bad touches if they go on too long.
8. Kucaklaşmalar ve gıdıklamalar bile fazla uzun sürerse, kötü dokunuşlara dönüşebilir.
Kucaklaşmalar ve gıdıklamalar fazla uzun sürerse, kötü dokunuşlara dönüşebilir.
9. If you fell off your bike and hurt your private parts, it would be OK for a doctor or nurse to look under your clothes.
9. Eğer bisikletinden düşüp özel bölgelerini incitirsen, doktor veya hemşirelerin, giysilerinin altına bakmasında bir sakınca yoktur.
10. If someone touches you in a way you don't like, you should tell someone you trust.
10. Eğer biri sana istemediğin bir şekilde dokunursa, bunu güvendiğin birine söylemelisin.
Eğer biri sana hoşlanmadığın bir şekilde dokunursa, bunu güvendiğin birine söylemelisin.

11. If your friend says he won't be your friend any more if you don't give him your last piece of candy, then you should give it to him.
11. Eğer arkadaşın, kalan son şekerini onunla paylaşmazsan seninle artık arkadaş olmayacağını söylerse, şekeri ona vermelisin.
Eğer arkadaşını elindeki tek şekerini onunla paylaşmazsan seninle artık arkadaş olmayacağını söylerse, şekeri ona vermelisin.
12. If someone touches you in a way you don't like, it's your own fault.
12. Eğer biri sana istemediğin bir şekilde dokunursa, bu senin hatandır.
Eğer biri sana hoşlanmadığın bir şekilde dokunursa, bu senin hatandır.
13. If you don't like how someone is touching you, it's OK to say "no".
13. Eğer birinin sana dokunma şeklinden rahatsız olursan, "hayır" demende bir sakınca yoktur.
Eğer birinin sana dokunma şeklinden hoşlanmazsan, "hayır" demende bir sakınca yoktur.
14. Strangers look like ordinary people.
14. Yabancılar, sıradan insanlar gibi görünür.
Yabancılar, herkes gibi görünür.
15. If a grown-up tells you to do something you always have to do it.
15. Eğer bir yetişkin sana bir şey yapmanı söylerse, onu her zaman yapmak zorundasın.
16. Some touches start out feeling good, then turn confusing.
16. Bazı dokunuşlar başlangıçta güzel hissettirebilir, daha sonra kafa karıştırıcı hale gelebilir.
Bazı dokunuşlar başlangıçta güzel hissettirebilir, sonra kafa karıştırıcı hale gelebilir.
17. You can trust your feelings about whether a touch is good or bad.
17. Bir dokunuşun iyi mi yoksa kötü mü olduğu konusunda kendi hislerine güvenebilirsin.
18. It's OK to have a hug from a grown-up you like.
18. Sevdiğin bir yetişkinin sana sarılmasında herhangi bir sakınca yoktur.
19. If a mean kid at school orders you to do something, you had better do it.
19. Okuldaki tehlikeli bir çocuk sana bir şey yapmanı emrederse, bunu yapman daha iyi olur.
Okuldaki belalı bir çocuk sana bir şey yapmanı emrederse, bunu yapman daha iyi olur.
20. Even someone you like could touch you in a way that feels bad
20. Sevdiğin birinin dokunuşu bile rahatsız edici olabilir.
Sevdiğin bir kişi bile sana kendini kötü hissettirecek şekilde dokunabilir.
21. A pat on the back from a teacher you like after you've done a good job at school is a good touch.
21. Okulda iyi bir şey yaptığında, sevdiğin bir öğretmenin sırtını hafifçe okşamasi, iyi bir dokunuştur.
Okulda iyi bir şey yaptığında, sevdiğin bir öğretmenin sırtını hafifçe dokunması, iyi bir dokunuştur.

22. You have to let grown-ups touch you whether you like it or not.
22. Hoşlansan da hoşlanmasan da yetişkinlerin sana dokunmasına izin vermelisin.
23. If someone touches you in a way that does not feel good, you should keep on telling until someone believes you.
23. Eğer birisi sana kendini iyi hissettirmeyecek bir şekilde dokunursa, biri sana inanıncaya kadar bunu anlatmaya devam etmelisin.
Eğer birisi sana kendini iyi hissettirmeyecek bir şekilde dokunursa birileri sana inanıncaya kadar bunu anlatmaya devam etmelisin.
24. Sometimes someone in your family might touch you in a way you don't like.
24. Bazen, ailedeki biri sana hoşlanmayacağın bir şekilde dokunabilir.
25. Boys don't have to worry about someone touching their private parts.
25. Erkekler, birinin onların özel yerlerine dokunması konusunda endişe etmek zorunda değildir.
26. If you're walking down the street with your mother and she starts talking to a neighbour you have not met before, it's OK to talk with them too.
26. Eğer annenle sokakta yürürken, annen senin daha önce tanışmadığın bir komşuyla konuşmaya başlarsa, senin de onlarla konuşmada bir sakınca yoktur.
Annem senin daha önce tanışmadığın bir komşuyla karşılaşmış konuşmaya başlarsa, senin de onlarla konuşmada bir sakınca yoktur.
27. If a friend's dad asks you to help him find their lost cat, you should go right away with him and help.
27. Eğer bir arkadaşının babası, kaybolan kedisini aramak için senden yardım isterse, hemen onunla gitmelisin ve ona yardım etmelisin.
Eğer bir arkadaşının babası, kaybolan kedisini aramak için senden yardım isterse, hemen onunla gidip ona yardım etmelisin.
28. If you won a contest for drawing the best picture in your school and a neighbour you liked gave you a quick hug to congratulate you, that would be a good touch.
28. Eğer okulunda en iyi resim yarışmasını kazanırsan ve sevdiğin bir komşu, seni tebrik etmek için sana kısıcak sarılırsa, bu iyi bir dokunuştur.
29. Most people are strangers and most strangers are nice.
29. Çoğu insan yabancıdır ve çoğu yabancı iyidir.
Çoğu insan yabancıdır ve yabancıların çoğu iyidir.
30. Someone you know, even a relative, might want to touch your private parts in a way that feels confusing.
30. Tanıdığın birisi, hatta bir akraba bile, kafanın karışmasına neden olacak bir şekilde özel yerlerine dokunmak isteyebilir.

31. If your baby-sitter tells you to take off all your clothes but it's not time to get undressed for bed, you have to do it.
31. Kıyafetlerini çıkarıp yatma vakti olmamasına rağmen, eğer bakıcın giysilerini çıkarmanı isterse, bunu yapmak zorundasın.
Geceği olmadığı halde, sana ^{evde} bakan birisi giysilerini çıkarmamı istese, bunu yapmak zorundasın.
32. If someone walks in while you are having a bath, and you feel uncomfortable, you should just keep quiet.
32. Eğer sen banyo yaparken içeri biri girerse ve sen kendini rahatsız hissedersen, sadece sessiz kalmalısın.
Eğer sen banyo yaparken içeri biri girerse ve sen bundan rahatsız olsan da, tepki göstermemelisin.
33. If you get separated from your parents in a shopping mall, it's OK to ask a sales clerk or a security guard for help, even if they are strangers.
33. Eğer bir alışveriş merkezinde aileden ayrı düşersen, yabancı olsalar bile bir satış elemanı ya da güvenlik görevlisinden yardım istemende bir sakınca yoktur.
Eğer bir alışveriş merkezinde aileni kaybedersen, yabancı olsalar bile bir satış elemanı ya da güvenlik görevlisinden yardım istemende bir sakınca yoktur.

Prof. Dr. Sebahat GÖZÜM

Yrd. Doç. Dr. Sevtap VELİPAŞAOĞLU GÜNEY

Yrd. Doç. Dr. Ayşe MEYDANLIOĞLU

Okutman Esra DÖNÜŞ

Esmâ SAKINMAZ

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği- Geri Çevirisi

Scale Of Children's Knowledge Of Abuse

1. You should always keep the secrets.
2. It is OK for a person you love to hug you.
3. You can always say to a stranger that he/she looks bad.
4. Most children like to be kissed from their mother and father before sleeping at night; in other words, that is a good touch for them.
5. There is no problem in saying “no” to an adult sometimes.
6. There is no problem in saying “no” and moving away from a person when he/she touches you in an unwanted way.
7. Even if someone tells you that he/she knows you, if you don't know **him/her**, that person is a stranger.
8. If hugging and tickling even last too long, it can turn into a bad touch.
9. If you fall from a bicycle and injure your private areas, it is OK for a doctor or a nurse to see under your clothes.
10. If someone touches you in an unwanted way, you should be able to tell it to a person you trust.
11. If your friend tells you that he/she won't remain friends with you anymore if you don't share your last remaining candy, then you should give the candy to him/her.
12. If someone touches you in a way you don't like, that's your own fault.
13. There is no problem in saying “**no**” if you feel disturbed of the way someone touches you.
14. Strangers look like ordinary people.
15. If an adult person tells you to do something, you should always do it.
16. Some touches can feel nice at first, but then they can become confusing later.
17. You can trust your feelings about figuring out whether or not a touch is good.

18. There is no problem in an adult person you love to hug you.
19. If a dangerous kid at school orders you to do something, you had better do it.
20. Even a touch by a person you love can be disturbing.
21. When you do something good at school, a teacher you like can pat your back and this is a good touch.
22. You should let the adults touch you whether or not you like them.
23. If someone touches you in a way that you won't feel good, you should continue to tell it to others until someone believes you.
24. Sometimes, a family member can touch you in a way that you won't like.
25. Men don't have to worry about someone touching their private areas.
26. If you are walking with your mom on the street and then your mom starts talking to a neighbor you haven't met before, it is alright for you to talk with him/her.
27. If a friend's father asks help from you to find his lost cat, you should go with him immediately and help him.
28. If you win a contest of the best painting at your school, and if your neighbor very quickly hugs you to congratulate, that means a good touch.
29. Many people are strangers and many strangers are good people.
30. A person you know, even a relative, may want to touch your private areas in a way that will cause you to be confused.
31. Despite the fact that it is not time to change clothes and go to bed, if your baby-sitter asks you to take off your clothes, you must do it.
32. If someone enters when you are having a bath and you feel disturbed, you should just keep quiet.
33. If you get apart from your family in a shopping center, there is no harm in asking for help from a salesperson or a security guard even if they are strangers.

Çocuklar İçin İstismar Bilgi Ölçeği-Son Hali

Maddeler
1. Sırları her zaman saklamalısın.
2. Sevdiğin birinin sana sarılmasında bir sakınca yoktur
3. Bir kişinin yabancı olduğunu her zaman anlayabilirsin, çünkü onlar sana zarar verebilecek tehlikeli birine benzer.
4. Çocukların çoğu, gece yatmadan önce anne ve babasından bir öpücük almayı sever, yani bu iyi bir dokunuştur.
5. Bazen bir yetişkine “hayır” demende bir sakınca yoktur.
6. Birisi sana hoşlanmadığın bir şekilde dokunduğunda “hayır” deyip uzaklaşmada bir sakınca yoktur.
7. Birisi seni tanıdığını söylese bile, eğer sen onu tanımıyorsan, o kişi yabancıdır.
8. Kucaklaşmalar ve gıdıklamalar fazla uzun sürerse, kötü dokunuşlara dönüşebilir.
9. Eğer bisikletinden düşüp özel bölgelerini incitirsen, doktor veya hemşirelerin, giysilerinin altına bakmasında bir sakınca yoktur.
10. Eğer birisi sana hoşlanmadığın bir şekilde dokunursa, bunu güvendiğin birine söylemelisin.
11. Eğer arkadaşın, elindeki tek şekerini onunla paylaşmazsan seninle artık arkadaş olmayacağını söylese, şekeri ona vermelisin.
12. Eğer birisi sana hoşlanmadığın bir şekilde dokunursa, bu senin hatandır.
13. Eğer birinin sana dokunma şeklinden hoşlanmazsan, “hayır” demende bir sakınca yoktur.
14. Yabancılar diğer herkes gibi görünürler.
15. Eğer bir yetişkin sana bir şey yapmanı söylese, onu her zaman yapmak zorundasın.
16. İlk başlarda kendinizi iyi hissettiren bazı dokunuşlar, daha sonra kafa karıştırıcı hale gelebilir.
17. Bir dokunuşun iyi olup olmadığı konusunda kendi hislerine güvenebilirsin.

18. Sevdiğin bir yetişkinin sana sarılmasında herhangi bir sakınca yoktur.
19. Okuldaki belalı bir çocuk sana bir şey yapmanı emrederse, bunu yapman daha iyi olur.
20. Sevdiğin biri bile sana kendini kötü hissettirecek şekilde dokunabilir.
21. Okulda iyi bir şey yaptığında, sevdiğin bir öğretmenin sırtına hafifçe dokunması, iyi bir dokunuştur.
22. Hoşlansan da hoşlanmasan da yetişkinlerin sana dokunmasına izin vermelisin.
23. Eğer birisi sana kendini iyi hissettirmeyecek şekilde dokunursa, birileri sana inanıncaya kadar bunu anlatmaya devam etmelisin.
24. Bazen, ailedeki biri sana hoşlanmayacağı bir şekilde dokunabilir.
25. Erkek çocuklar, birinin onların özel yerlerine dokunması konusunda endişe etmek zorunda değildir.
26. Eğer annen senin daha önce tanışmadığın bir komşunuzla karşılaşmış ve konuşmaya başlarsa, senin de onunla konuşmada bir sakınca yoktur.
27. Eğer bir arkadaşının babası, kaybolan kedisini aramak için senden yardım isterse, hemen onunla gidip, ona yardım etmelisin.
28. Eğer okulunda en iyi resim yarışmasını kazanırsan ve sevdiğin bir komşu, seni tebrik etmek için sana kısacık sarılırsa, bu iyi bir dokunuştur.
29. Çoğu insan yabancısıdır ve yabancıların çoğu iyidir.
30. Tanıdığın birisi, hatta bir akraban bile, kafanın karışmasına neden olacak bir şekilde özel yerlerine dokunmak isteyebilir.
31. Kıyafetlerini çıkarıp yatma vakti olmadığı halde, eğer bakıcın/seninle ilgilenen kişinin giysilerini çıkarmanı isterse, bunu yapmak zorundasın.
32. Eğer sen banyo yaparken içeri biri girerse ve sen bundan rahatsız olursan, sadece sessiz kalmalısın.
33. Eğer bir alışveriş merkezinde aileni kaybedersen, yabancı olsalar bile bir satış elamanı ya da güvenlik görevlisinden yardım istemende bir sakınca yoktur.

Dil ve Kapsam Geçerliği İçin Görüş Alınan Uzmanların İsim Listesi

UNVAN	AD-SOYAD	ÇALIŞTIĞI KURUM
Prof.Dr.	Selma ÖNCEL	Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
Prof.Dr.	EMİNE EFE	Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
Prof.Dr.	Ayşegül İŐLER DALGIÇ	Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
Doç.Dr.	Esin ÖZATALAY	Akdeniz Üniversitesi Hastanesi Tıp Fakültesi
Doç.Dr.	Ayşe ERGÜN	Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi	Aslı SÜRER ADANIR	Akdeniz Üniversitesi Hastanesi Tıp Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi	Dudu KARAKAYA	Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi	Arzu AKCAN	Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi	Saliha HALLAÇ	Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi	Sevil ALBAYRAK	Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı	Esmâ	Uyruğu	TC
Soyadı	SAKINMAZ	Tel no	05050645866
Doğum tarihi	19.03.1993	e-posta	esma.07.66@gmail.com

Eğitim Bilgileri

	Mezun olduğu kurum	Mezuniyet yılı
Lise	Atatürk Anadolu Lisesi	2011
Lisans	Akdeniz Üniversitesi	2015
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi	2019
Doktora		

İş Deneyimi

Görevi	Kurum	Süre (yıl-yıl)
Hemşire	Akdeniz Üniversitesi Hastanesi	2015-Devam ediyor

Yabancı Dilleri	Sınav türü	Puanı
İngilizce	YDS-2015	45

Proje Deneyimi

Proje Adı	Destekleyen kurum	Süre (Yıl-Yıl)

Burslar-Ödüller:

Yayınlar ve Bildiriler:

Meydanlıoğlu A, Sakınmaz E. Çocuk İstismarının Önlenmesinde Okulların Rolü. 4.Ulusal Sosyal Pediatri Kongresi. Antalya, 16-19 Kasım, 2016.(Poster sunumu)

Katıldığı Kongreler

4.Ulusal Sosyal Pediatri Kongresi. Antalya, 16-19 Kasım, 2016.

2.Uluslararası - 20.Ulusal Halk Sağlığı Kongresi. Antalya, 13-17 Kasım 2018.